

Strukturalni feminizam i nasilje nad ženama

Mačinković, Viktoria

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:795471>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-09**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Preddiplomski studij politologije

Viktorija Mačinković

STRUKTARLNI FEMINIZAM I NASILJE NAD ŽENAMA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Matan

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI OKVIR.....	3
2.1. Strukturalni feminizam.....	3
2.1.1. Kritike strukturalnog feminizma	4
2.2. Intersekcionalnost	5
2.2.1. Kritike intersekcionalnosti	6
2.3. Teorija Judith Butler	7
2.3.1. Kritike teorije Judith Butler.....	8
2.4. Sličnosti i razlike strukturalnog feminizma, intersekcionalnosti i teorije Judith Butler ...	9
3. NASILJE NAD ŽENAMA: DEFINICIJE I VRSTE.....	11
4. UZROCI I POSLJEDICE NASILJA NAD ŽENAMA.....	13
4.1. Strukturalni Feminizam: patrijarhalne strukture kao uzrok nasilja	14
4.2. Intersekcionalnost: višestruki identiteti i oblikovanje iskustava nasilja	15
4.3. Teorija performativnosti roda (Judith Butler): normativne ideje i rodne uloge	16
4.4. Koji pristup najbolje zahvaća problem?.....	16
5. POSLJEDICE NAD ŽENAMA.....	16
5.1. Strukturalni feminizam: posljedice na institucionalnoj i društvenoj razini	17
5.2. Intersekcionalnost: posljedice prema višestrukim identitetima	17
5.3. Teorija performativnosti roda (Judith Butler): posljedice na individui i društvu	18
6. PREVENCIJA I INTERVENCIJA	20
6.1. Prevencija nasilja nad ženama	20
6.1.1. Strukturalni feminizam: reforma institucija i zakonske mjere	20
6.1.2. Intersekcionalnost: specifični pristupi za različite skupine	22
6.1.3. Teorija performativnosti roda: promjena normi i kulture.....	23
6.2. Intervencija u slučajevima nasilja nad ženama	23
7. PRAVNE I ZAKONSKE MJERE PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA NA PRIMJERU REPUBLIKE HRVATSKE	24
7.1. Vladini dokumenti: strategije, akcijski planovi, zakoni i smjernice	25
7.2. Strateški dokumenti nevladinih organizacija	27
7.3. Istanbulska konvencija: konvencija o sprječavanju nasilja nad ženama i djevojčicama	29
8. ZAKLJUČAK.....	31
9. LITERATURA.....	33

1. UVOD

Feminizam je društveni pokret i teorijski pristup koji nastoji osloboditi žene od različitih oblika opresije i nepravde. Tijekom povijesti razvio se kroz nekoliko faza, od prvotnih borbi za osnovna prava žena, poput prava glasa i vlasništva, do suvremenih pitanja o rodnoj ravnopravnosti u svim sferama života. Nasilje nad ženama jedno je od najozbiljnijih kršenja ljudskih prava i globalno prepoznat problem. Iako se problemu nasilja nad ženama pridaje sve više pažnje, izazovi u njegovu suzbijanju ostaju veliki. U svrhu učinkovitijeg suzbijanja nasilja, neophodno je razumjeti njegove uzroke, posljedice i složene mehanizme koji omogućuju njegovo kontinuirano prisustvo u društvu. Feminističke teorije, osobito strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija performativnosti roda Judith Butler, nude različite pristupe u tumačenju ovih pojava, svaka s vlastitim naglaskom na specifične aspekte problema.

Strukturalni feminizam je specifična grana feminizma koje se temelji na analizi i kritici društvenih struktura koje održavaju rodnu nejednakost. Ovaj pristup tvrdi da su ti oblici nejednakosti ukorijenjeni u društvenim, ekonomskim i političkim strukturama koje treba promijeniti kako bi se postigla stvarna jednakost. Nasilje nad ženama predstavlja jedan od najupornijih oblika rodne nejednakosti i jedan od najsloženijih društvenih problema. Ovo nasilje obuhvaća širok spektar ponašanja, uključujući fizičko, psihološko, seksualno i ekonomsko nasilje te ima duboke i dugotrajne posljedice po žrtve i društvo u cjelini. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO, 2023), jedna od tri žene u svijetu doživi fizičko ili seksualno nasilje tokom svog života, što naglašava hitnost rješavanja ovog problema na globalnoj razini. S obzirom na nasilje nad ženama, strukturalni feminizam nudi okvir za razumijevanje kako dvije strane društvene, ekonomske, i političke strukture doprinose prihvaćanju nasilja i održavanjem postojećeg stanja. Kroz analiziranje ove strukture, možemo lakše analizirati ključne uzroke i stvoriti učinkovite preventivne mjere ili intervencije. Strukturalni feminizam također naglašava koliko će biti teško donijeti korijentne promjene bez ispravljanja nadležnih politika ili praksi, ako se ne intervenira u politici i praksi, individualne promjene neće imati značajan utjecaj. Strukturalni feminizam ističe kako patrijarhalne društvene strukture, uključujući ekonomske i političke sustave, održavaju i reproduciraju rodnu nejednakost koja pogoduje nasilju nad ženama. Prema ovom pristupu, ključ za suzbijanje nasilja leži u reformi institucija i zakona koji perpetuiraju nejednakost i omogućuju nekažnjavanje počinitelja. Strukturalni feminizam stoga naglašava potrebu za jačanjem institucionalnih

kapaciteta, educiranjem stručnjaka i provedbom zakona koji će osigurati adekvatnu zaštitu žrtava.

Intersekcionalnost, s druge strane, dodaje dodatnu složenost razumijevanju nasilja nad ženama, ističući kako se rodna opresija isprepliće s drugim oblicima diskriminacije, poput rasne, klasne, etničke i seksualne. Ovaj pristup naglašava potrebu za specifičnim politikama i programima koji uzimaju u obzir različite identitete žena i njihove specifične potrebe. Prevencija nasilja iz perspektive intersekcionalnosti uključuje ciljane intervencije koje prepoznaju različite izazove s kojima se suočavaju žene iz marginaliziranih skupina.

Teorija performativnosti roda Judith Butler donosi inovativan pristup razumijevanju roda i njegovog utjecaja na nasilje. Butler tvrdi da je rod rezultat ponavljanja normativnih performansa koji su društveno uvjetovani, a koji osnažuju norme koje podržavaju nasilje. Promjena društvenih normi i dekonstrukcija tradicionalnih rodnih uloga ključne su za dugoročnu prevenciju nasilja prema ovom pristupu.

Cilj ovog rada jest istražiti teorijske temelje strukturalnog feminizma te primijeniti ih na analizu nasilja nad ženama. U ovome radu identificirat će se ključni faktori poput sociokulturnih, političkih i ekonomskih koji oblikuju problematiku nasilja nad ženama te će se predložiti moguće strategije i intervencije za rješavanje problematike. Osim toga ovaj rad istražuje kako se različiti feministički pristupi odražavaju u hrvatskim vladinim dokumentima, strateškim planovima nevladinih organizacija te međunarodnim okvirima poput Istanbulske konvencije. Analizom ovih dokumenata pokušava se utvrditi u kojoj mjeri ovi pristupi prepoznaju i adresiraju ključne aspekte nasilja nad ženama te se pruža kritički uvid u postojeće politike i prakse. Posebna pažnja posvećena je analizi u kojoj se mjeri spominje strukturalno nasilje i intersekcionalnost u tim dokumentima te kako se teorijski uvidi mogu primijeniti za poboljšanje preventivnih i intervencijskih mjera.

Putem analize relevantne literature i studija slučaja, ovaj rad prikazat će dubinsko razumijevanje kako strukturalni feminizam može doprinijeti smanjenju nasilja nad ženama i većem promicanju rodne jednakosti. U nastavku rada istražiti će se teorijski okvir strukturalnog feminizma, intersekcionalnosti i teorije Judith Butler, ključne autore pristupa i njihov doprinos u feminizmu. Potom ćemo se usmjeriti na definicije i vrste nasilja koje postoje nad ženama te zaključiti uzroke i posljedice nasilja nad ženama kroz prizmu prethodno navedenih feminističkih pristupa. U konačnici, razmotrit ćemo moguće strategije prevencije i intervencije

te dati preporuke za buduća istraživanja i prakse koje mogu pomoći u smanjenju nasilja nad ženama i postignuću rodne jednakosti. Ovaj rad stavlja naglasak na važnost sveobuhvatnog pristupa u borbi protiv nasilja nad ženama koji se ne dotiče samo zakonskih i političkih reformi već i promjeni društva odnosno društvenih vrijednosti i normi. Samo uz zajedničke napore svih društvenih segmenata možemo postići sigurniju i pravedniju budućnost za sve žene ovoga svijeta.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1. Strukturalni feminizam

Jedna od specifičnih grana feminizma jest i strukturalni feminizam, on se ponajviše fokusira na analiziranje i kritiziranje postojećih društvenih struktura koje perpetuiraju rodnu neravnopravnost. Rodna neravnopravnost ukorijenjena je kroz nekoliko struktura, a to su društvena, politička i ekonomska struktura, strukturalni feminizam naglašava kako se te strukture trebaju promijeniti za postizanje jednakosti među spolovima. Strukturalni feminizam na patrijarhat gleda kao sustav društvenih, ekonomskih i političkih struktura koji pospešuje mušku dominaciju u društvu. Patrijarhat je vidljiv i ukorijenjen u svim strukturama od političke i zakonodavne strukture pa sve do obitelji i religije. Teoretičari strukturalnog feminizma, poput Sylvie Walby, govore kako se nejednakost među spolovima rađa i proizlazi iz specifičnih odnosa moći koji su utemeljeni u društvenim institucijama. Walby definira patrijarhat kao "sustav društvenih struktura i praksi u kojima muškarci dominiraju, ugnjetavaju i eksploatiraju žene" (Walby, 1990:67). Strukturalni feminizam se služi analitičkim alatima za istraživanje kako institucije pravnog sustava, tržišta rada i obrazovnog sustava promatraju rodnu neravnopravnost. Istraživanja pokazuju kako zakoni i politike u praksi često ne idu u korist ženama te ih ne uspijevaju zaštititi od nasilja i diskriminacije u društvu ili kako se kroz tržište rada sistemski marginalizira žene kroz segregaciju i nejednakost, u većini slučajeva manju plaću. Segregacija poslova po spolu, odnosno 'muški' i 'ženski' poslovi, nejednake plaće za obavljanje istih poslova i nedostatak podrške ženama za balansiranje rada i obiteljskih obaveza, kućanskih poslova samo su neki od primjera kako ekonomske strukture stavljaju žene u diskriminirani položaj. Nasilje nad ženama promatra se kao sredstvo i održavanje muške dominacije i kontrole, a ne samo kao individualni čin. Kao dio strukturalnog problema možemo smatrati zakone koje ne pružaju dovoljnu zaštitu ženama žrtvama nasilja ili pravosuđe koje izriče preblage kazne počiniteljima nasilja. Obrazovni sustav i socijalizacija imaju važnu ulogu u održavanju rodne uloga i normi. Strukturalni feminizam analizira kako školski kurikulum, nastavne prakse i

školska politika mogu perpetuirati rodne stereotipe i nejednakosti, jer ih se od malih nogu uči kako je ženama mjesto u kuhinji, to je samo jedan od mnogih primjera. Osim toga djevojčice se često potiče na društvene i humanističke znanosti, jer "to je više za žene", dok se dječake potiče na znanost, inženjerstvo, matematiku, tehnologiju i slična područja. Osim obrazovnog sustava, strukturalni feminizam analizira i zdravstveni sustav te možda i nevjerojatna činjenica jest da postoji nejednak pristup u zdravstvenoj njezi, rodno pristrane medicinske prakse te ne postoje dovoljna istraživanja o specifičnim ženskim zdravstvenim problemima. Na primjeru porođaja, ako je muškarac uz svoju ženu dok rađa, doktor i babice imat će više i strpljenja i ponašat će se bolje prema roditelji negoli kada je roditelj bez pratnje svoga muškarca, to je nažalost sve češći slučaj koji često kruži medijskim prostorom no nitko ne reagira na takav problem. Žene su u takvim slučajevima kada su same u rađaoni znale proživljavati psihičko i fizičko nasilje no reakcije na to nema, a svakako se u prisutnosti muškarca ne bi niti pomislilo maltretirati ženu koja upravo rađa.

Zaključno, strukturalni feminizam nudi kritički okvir za razumijevanje i analizu rodne neravnopravnosti kao duboko ukorijenjenog problema unutar društvenih, političkih i ekonomskih struktura. Naglašava da rodna neravnopravnost nije rezultat pojedinačnih djela ili slučajeva, već sustavnih praksi i odnosa moći koji održavaju mušku dominaciju i eksploataciju žena. Ovaj pristup prepoznaje kako različiti društveni sustavi, poput pravosuđa, tržišta rada, obrazovanja i zdravstva, perpetuiraju i podržavaju diskriminaciju i nejednakost. Teoretičari poput Sylvie Walby pružaju jasne definicije patrijarhata i ukazuju na načine na koje institucije i zakoni ne uspijevaju zaštititi žene i osigurati im ravnopravan položaj. Ključna ideja strukturalnog feminizma jest da se promjene moraju dogoditi na razini tih struktura kako bi se osigurala stvarna ravnopravnost i pravda za žene, te da se ukorijenjeni problemi rodne neravnopravnosti ne mogu riješiti bez promjene temeljnih društvenih praksi i institucija.

2.1.1. Kritike strukturalnog feminizma

Jedna od glavnih kritika strukturalnog feminizma odnosi se na njegovu tendenciju da se fokusira na generičke analize društvenih institucija, često zanemarujući specifične i individualne varijacije u iskustvima ljudi. Ovaj pristup može biti previše apstraktan i ne uzima uvijek u obzir kako pojedinci različito doživljavaju rodne norme i uloge na temelju svojih jedinstvenih iskustava. Na primjer, analiza kako obrazovni sustav perpetuira rodne norme može

biti vrlo korisna, ali može zanemariti kako specifične obrazovne institucije ili pojedinci unutar tih institucija mogu imati različita iskustva i odgovore na te norme.

Druga kritika s kojom se strukturalni feminizam susreće jest zbog nedostatka fleksibilnosti u svojoj analizi promjena u društvenim normama i praksama. Dok ovaj pristup snažno naglašava stabilnost i kontinuitet društvenih struktura, može imati poteškoća u objašnjavanju kako se te strukture mijenjaju i razvijaju tijekom vremena, ova usmjerenost na stabilnost može otežati razumijevanje dinamičnih aspekata rodnih odnosa i kako društvene promjene, poput tehnoloških napredaka ili kulturnih transformacija, utječu na rodne norme i institucije. Strukturalni feminizam često stavlja naglasak na društvene strukture i institucije kao glavne uzročnike rodnih nejednakosti što može rezultirati nedostatkom pažnje na individualnu agenciju i otpornost iako je važno razumjeti kako strukture oblikuju rodne norme, također je važno priznati kako pojedinci mogu aktivno oblikovati i izazvati te norme. Kritičari ističu da fokusiranje na institucije može zanemariti kako pojedinci koriste svoje sposobnosti da se suprotstave ili modificiraju rodne uloge i očekivanja unutar tih struktura.

Strukturalni feminizam često se suočava s kritikama zbog toga što nedovoljno uzima u obzir složenost identiteta, kao što su rasa, klasa, seksualna orijentacija i druge dimenzije koje mogu utjecati na iskustva rodne nepravde. Na to se još može nadovezati kritika o težnji ka univerzalizaciji iskustava žena, što može zanemariti kulturne i povijesne varijacije u razumijevanju roda i rodnih uloga. Kritičari ističu da univerzalne tvrdnje o ženama i rodnim odnosima ne uvijek odgovaraju specifičnostima različitih kulturnih konteksta i povijesnih perioda. Ova tendencija može ograničiti sposobnost strukturalnog feminizma da u potpunosti razumije i adresira specifične izazove i potrebe žena u različitim dijelovima svijeta i u različitim društvenim slojevima. Strukturalni feminizam pruža važnu analizu društvenih institucija i njihovih uloga u održavanju rodne nejednakosti, ali se suočava s kritikama zbog zanemarivanja individualnih iskustava, složenosti identiteta i dinamičkih promjena u društvenim normama. Unatoč njegovim doprinosima, potreban je fleksibilniji pristup koji bi bolje prepoznao različitosti i specifičnosti ženskih iskustava u različitim kontekstima.

2.2. Intersekcionalnost

Strukturalni feminizam ističe da je intersekcionalnost vrlo važan koncept koji je u prošlosti razvila Kimberlé Crenshaw, a intersekcionalnost analizira kako različiti oblici opresije, kao što su rod, klasa, rasa, seksualna orijentacija i druge askriptivne karakteristike međusobno djeluju i tvore sasvim jedinstvena iskustva diskriminacije ili privilegije. "Presijecanje različitih

identiteta igra ključnu ulogu u iskustvima nasilja koje žene obojene kože doživljavaju" (Crenshaw, 1991: 1243) jedna je od njezinih glavnih teza za stvaranje pojma intersekcionalnosti. Jedan od ključnih principa intersekcionalnosti je da identiteti nisu izolirani ni jednostavni umjesto toga, oni su međusobno povezani i oblikuju jedinstvene iskustvene realnosti. Na primjer, iskustvo rasizma može se razlikovati između različitih rasa, ali isto tako može biti različito za ženu u odnosu na muškarca iste rase zbog dodatnog sloja opresije koji uključuje rod. Intersekcionalnost priznaje da ljudi ne doživljavaju nepravdu samo kroz jednu dimenziju svog identiteta, već kroz kompleksnu mrežu različitih društvenih kategorija. Intersekcionalnost također naglašava da različiti oblici opresije kao što su rasizam, seksizam, klasizam, heteronormativnost ne djeluju odvojeno već se preklapaju i međusobno pojačavaju. Ovo preklapanje može stvoriti jedinstvene oblike nepravde koji ne mogu biti u potpunosti razumljivi samo analizom pojedinačnih oblika opresije. Na primjer, osobe koje su istovremeno i rasno marginalizirane i ekonomski ugrožene mogu iskusiti specifične oblike nepravde koje nisu potpuno prepoznate kada se analizira samo jedan od tih aspekata. Intersekcionalnost također naglašava značaj kontekstualnosti u razumijevanju opresije. To znači da iskustva opresije nisu univerzalna, već su duboko ukorijenjena u specifičnim društvenim, kulturnim i povijesnim kontekstima. Na primjer, iskustvo žene s invaliditetom može varirati ovisno o kulturnim normama i društvenim strukturama u različitim zemljama ili zajednicama. Intersekcionalnost poziva na analiziranje kako kontekstualne varijante utječu na način na koji se opresija doživljava i razumijeva.

2.2.1. Kritike intersekcionalnosti

Kritike intersekcionalnosti odnose se na složenost i komplikaciju u primjeni, kritičari ističu da uzimanje u obzir mnogih dimenzija identiteta može otežati formulaciju jasnih i konkretnih strategija za borbu protiv nepravde. Na primjer, kada se pokušava adresirati višestruke oblike opresije, može biti teško odrediti prioritete i razviti učinkovite politike koje uzimaju u obzir sve relevantne dimenzije identiteta. Ova složenost može rezultirati prekompliciranim pristupima koji su teško primjenjivi u praksi i koji mogu otežati formuliranje konkretnih akcija za društvene promjene. Kritičari također ističu da fokusiranje na specifične aspekte identiteta može dovesti do fragmentacije u borbi za pravdu. Kada se pravda i političke strategije usmjere na različite identitetske kategorije, to može rezultirati smanjenjem učinkovitosti kolektivnih napora. Borbe za ljudska prava koje se fokusiraju samo na jednu dimenziju identiteta, poput roda, mogu zanemariti ili marginalizirati druge aspekte, poput klase ili rase takva fragmentacija

može otežati formiranje jedinstvenih frontova za borbu protiv opresije i može smanjiti snagu kolektivnog djelovanja protiv društvenih nepravdi. Osim toga, intersekcionalnost se suočava s izazovima u mjerenju i analizi višestrukih dimenzija identiteta i njihovih međusobnih utjecaja. Kritičari navode da je teško kvantificirati i analizirati kako različiti oblici opresije djeluju zajedno i stvaraju jedinstvene oblike nepravde. Dok kvantitativni podaci mogu pomoći u razumijevanju općih trendova, oni često ne uspijevaju u potpunosti uhvatiti složenost i specifičnosti kako se različiti identiteti preklapaju i utječu jedni na druge. Ova poteškoća u mjerenju može otežati razvoj učinkovitih politika i strategija koje uzimaju u obzir cijeli spektar iskustava. Još jedna kritika odnosi se na teorijsku apstraktnost intersekcionalnosti, kritičari ističu da intersekcionalni pristup može biti previše apstraktan i filozofski, što može otežati primjenu njegovih uvida u konkretne društvene probleme. Dok teorija nudi duboko razumijevanje složenosti identiteta i opresije, može biti teško implementirati konkretne preporuke ili akcije koje bi mogle adresirati sve relevantne aspekte identiteta. Ova apstraktna priroda može smanjiti praktičnu vrijednost intersekcionalnosti u stvaranju vidljivih i opipljivih promjena u društvenim politikama i praksama. Postoji zabrinutost među kritičarima poput Nancy Fraser, Patricia Hill Collins i drugih da intersekcionalnost može imati poteškoća u standardizaciji svojih pristupa i metoda. Kritičarka Nancy Fraser govori "sve veća fragmentacija feminističkih borbi u mnoštvo zasebnih pitanja predstavlja ozbiljne poteškoće za koordinaciju i koherentnost... Ovaj problem je posebno izražen za intersekcionalni feminizam, koji se mora suočiti s izazovom usklađivanja više oblika razlika bez pada u fragmentirani pluralizam" (Fraser, 2009: 108). Kako se ovaj okvir koristi u različitim kontekstima, može doći do varijacija u načinu na koji se primjenjuje i interpretira takva neujednačenost može rezultirati različitim i ponekad kontradiktornim pristupima unutar istog teorijskog okvira, što može otežati usklađivanje i koordinaciju u borbi protiv opresije na globalnoj razini. Patricia Hill Collins u svome djelu navodi kako je otvorenost intersekcionalnosti prema različitim metodologijama i područjima istraživanja može proizvesti varijacije koje ponekad otežavaju standardizaciju njezine primjene i interpretacije, što dovodi do različitih, pa čak i suprotstavljenih pristupa unutar istog teorijskog okvira (Collins, 2015).

2.3. Teorija Judith Butler

Jedna od ključnih figura strukturalnog feminizma Judith Butler uvodi kroz svoj rad koncept performativnosti roda, to bi značilo da je rod "ono nešto što se kontinuirano izvodi kroz društvene prakse i norme, a ne inherentna osobina" te da "rod nije nešto što netko jest, to je

nešto što činimo, djelo... 'činjenje', a ne 'postojanje' " (Butler, 1990:25). Butler tvrdi da se rodni identitet neprestano "izvodi" kroz društvene i kulturne prakse, ova izvedba se ponavlja i oblikuje kroz rituale, jezik i društvene interakcije. Dakle, rod nije nešto što se "ima", već nešto što se "radi" i time se konstantno oblikuje i redefinira. Butler također kritizira tradicionalni binarni model roda koji dijeli rod na muški i ženski. Ona tvrdi da ovaj model ne uzima u obzir raznolikost rodni identiteta i izraza. U svojoj knjizi "Gender Trouble" (1990), Butler naglašava da je binarni model rodni identiteta ograničavajući i da ne odražava složenost stvarnih ljudskih iskustava, ona predlaže fleksibilniji, pluralni pristup koji prepoznaje različite načine na koje se rod može izražavati i doživljavati. Judith Butler istražuje kako društvene norme i očekivanja oblikuju percepciju i iskustvo roda ona naglašava da društvene norme ne samo da utječu na način na koji ljudi razumiju svoj rodni identitet već i na to kako društvo reagira na različite rodne izraze. Kroz analizu rodni normi, Butler istražuje kako se normativni standardi održavaju i kako se marginalizirani identiteti često ne priznaju ili se potiskuju. Judith Butler je svojim radom značajno pridonijela razumijevanju roda kao dinamičnog i performativnog fenomena. Njezina teorija o performativnosti roda omogućava dublje razumijevanje kako se rod oblikuje i izražava kroz društvene norme i prakse.

2.3.1. Kritike teorije Judith Butler

Jedna od najčešćih kritika Butlerine teorije odnosi se na njezinu apstraktnost i filozofsku složenost. Kritičari poput Nancy Fraser i Joan Wallach Scott smatraju da Butlerina teorija može biti previše teoretska i filozofska, što može otežati njezinu primjenu u stvarnim društvenim kontekstima i političkim akcijama. "Butlerina teorija je vrijedna u dekonstruiranju rodni kategorija, no njezina visoko apstraktna priroda može izgubiti iz vida materijalne i društvene uvjete koji čine osnovu življenih iskustava. Dok njezin rad izaziva konvencionalne norme, često se može činiti udaljenim od praktične politike i borbi potrebnih za postizanje stvarnih promjena" samo je jedna od kritika koje je spomenula Nancy Fraser (Fraser, 1991:168). Butlerina analiza performativnosti roda često koristi kompleksan jezik i filozofske koncepte koji mogu biti teški za razumijevanje i primjenu, "filozofska dubina Butlerinog rada je neosporna, no predstavlja izazove za feminističku praksu ostajući previše zapetljana u teorijskim raspravama, što može udaljiti one koji traže konkretna rješenja u stvarnim političkim kontekstima" (Scott, 1999: 65). Kritičari kao što su Cathy Cohen i Patricia Hill Collins primjećuju da Butlerina teorija može zanemariti strukturalne aspekte društvenih nepravdi i nejednakosti, iako je Butlerin analiza rodne performativnosti inovativna, ponekad se teško suočava s presjekom rase i seksualnosti unutar konkretnih društvenih borbi (Cohen, 1999). Dok Butler naglašava kako se rodni

identiteti konstruiraju i izvode kroz performativne akte, neki kritičari smatraju da njena teorija ne posvećuje dovoljno pažnje kako društvene strukture, institucije i materijalni uvjeti oblikuju i utječu na ove performanse. Ovaj nedostatak fokusiranja na strukturalne aspekte može ograničiti razumijevanje kako se rodna nejednakost održava i perpetuira unutar šireg društvenog konteksta. Judith Butler sama se suočila s kritikama zbog poteškoća u primjeni njezine teorije u konkretnim političkim i društvenim kontekstima. Na primjer, Robert Philips i Nancy Fraser ističu da se koncept performativnosti roda može činiti previše apstraktno i može otežati razvoj konkretnih politika i strategija za borbu protiv rodne nepravde. Kritičari tvrde da Butlerina teorija, iako značajna u filozofskom smislu, možda ne pruža dovoljno jasne smjernice za aktivističke i političke akcije koje bi mogle direktno adresirati rodnu nepravdu. Joan Wallach Scott i Robert Philips ukazuju na probleme sa standardizacijom i ujedinjenjem različitih aspekata Butlerine teorije. Teorija performativnosti roda može biti interpretirana na različite načine, što može rezultirati različitim i ponekad kontradiktornim pristupima unutar istog teorijskog okvira. Ova neujednačenost može otežati usklađivanje i koordinaciju u analizi i strategijama za društvene promjene, smanjujući efikasnost u primjeni teorije u različitim kontekstima. Neki teoretičari kritiziraju Butlerinu teoriju zbog percepcije da zanemaruje važnost tijela i materijalnosti u analizi roda. Kritičari navode da dok Butler istražuje kako se rod konstruira kroz performativne akte, možda ne posvećuje dovoljno pažnje fizičkim i materijalnim aspektima tijela koji također igraju ključnu ulogu u oblikovanju rodnih identiteta i iskustava.

Iako je analiza rodne performativnosti Judith Butler značajan doprinos razumijevanju roda, često se suočava s izazovima kada je riječ o integraciji rase i seksualnosti u konkretne društvene borbe. Ova teorijska apstraktnost može otežati njezinu primjenu u stvarnim političkim kontekstima i borbama za prava marginaliziranih skupina.

2.4.Sličnosti i razlike strukturalnog feminizma, intersekcionalnosti i teorije Judith Butler

U istraživanju rodnih odnosa i opresije, strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija Judith Butler predstavljaju ključne pristupe koji nude različite perspektive za razumijevanje složenosti roda. Svaki od ovih pristupa pruža jedinstvene uvide, ali se također razlikuju u svojim osnovnim pretpostavkama i metodama analize. Ovaj rad istražuje sličnosti i razlike između ovih pristupa, kako bi se pružila dublja razumijevanja njihovih teorijskih temelja i praktičnih implikacija. Sličnost i je što sva tri pristupi dijele zajednički cilj u kritici tradicionalnih i često

biološki determiniranih koncepata roda. Strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija Judith Butler osporavaju rigidne, binarne prikaze roda kao isključivo muškog ili ženskog. Strukturalni feminizam fokusira se na to kako društvene institucije oblikuju i ograničavaju rodne uloge, dok intersekcionalnost naglašava kako različite dimenzije identiteta oblikuju iskustvo opresije. Butlerina teorija o performativnosti roda dodatno rasvjetljava kako rodne norme nisu inherentne, već su rezultat društvenih performansi. Svaki od ovih pristupa istražuje kako društvene norme i strukture oblikuju rodne identitete i odnose. Strukturalni feminizam analizira kako institucije poput obitelji, obrazovanja i prava oblikuju rodne norme. Intersekcionalnost proučava kako različite društvene kategorije, kao što su rasa i klasa, utječu na iskustva opresije, naglašavajući da se rodni identiteti oblikuju u kontekstu složenih društvenih odnosa. Butlerina teorija također prepoznaje utjecaj društvenih normi, ali se fokusira na to kako se rod neprekidno izvodi i oblikuje kroz performativne akte. Osim toga sva tri pristupa teže razumijevanju i promjeni postojećih društvenih normi koje doprinose nejednakosti. Strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija Judith Butler nastoje pružiti alternative postojećim normama i strukturama koje perpetuiraju nepravdu. Dok strukturalni feminizam teži reformi institucija, intersekcionalnost nastoji osigurati da različiti oblici opresije budu prepoznati i adresirani, a Butlerina teorija nastoji promijeniti način na koji društvo razumije i performira rod.

Ono što razlikuje ova tri pristupa jest to da strukturalni feminizam koristi metodološki pristup koji se fokusira na analizu društvenih struktura i institucija. Ovaj pristup naglašava kako društvene institucije oblikuju i perpetuiraju rodne norme i uloge. Intersekcionalnost koristi metodološki pristup koji analizira kako se različite dimenzije identiteta preklapaju i međusobno utječu, pružajući dublje razumijevanje složenosti opresije. S druge strane, teorija Judith Butler u performativnosti roda koristi filozofski i dekonstruktivistički pristup za razotkrivanje kako rodne norme nisu fiksne, već se stvaraju kroz društvene performanse. Nadalje, strukturalni feminizam vidi rod kao društveno konstruiran, ali se fokusira na kako društvene institucije oblikuju ove konstrukcije. Intersekcionalnost naglašava složenost i višestrukost rodnih identiteta unutar šire mreže društvenih kategorija, te pruža uvid u specifične načine na koje različiti oblici opresije međusobno djeluju. Teorija Judith Butler naglašava performativnost roda, tvrdeći da rod nije nešto što se "ima" nego nešto što se "radi" kroz kontinuirane društvene akcije i izraze. Također se pristupi razlikuju i po praktičnoj implikaciji strukturalni feminizam ima tendenciju fokusiranja na reformu institucija kako bi se eliminirala rodna nejednakost.

Intersekcionalnost nastoji osigurati da različiti oblici opresije budu prepoznati i adresirani u društvenim politikama i praksama, čime doprinosi razvoju kompleksnijih i inkluzivnih politika.

3. NASILJE NAD ŽENAMA: DEFINICIJE I VRSTE

Jedan od najvažnijih i najtežih društvenih problema s kojim se svijet u današnjici suočava jest nasilje nad ženama, koje duboko pogađa kako pojedince tako i čitavu zajednicu. Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije "nasilje nad ženama obuhvaća bilo koji čin rodno uvjetovanog nasilja koji rezultira ili može rezultirati fizičkom, psihološkom, seksualnom i ekonomskom štetom ili patnjom žena" (WHO, 2013:1). Takva široka definicija obuhvaća razne oblike nasilja koji se pojavljuju u različitim kontekstima od obitelji pa sve do radnog mjesta i u društvenoj zajednici.

Za početak objasniti ćemo što sve uključuje fizičko nasilje, ono uključuje svaki oblik uporabe fizičke sile koja izaziva bol, ozljedu ili smrt. Primjeri fizičkog nasilja su udaranje, guranje, gušenje, šamaranje i korištenje bilo kakvih predmeta s kojima se može nanijeti ozljeda, to uključuje i oružje. Fizičko nasilje je najočitiji oblik nasilja jer na žrtvama koje su pretrpjele fizičko nasilje možemo vidjeti ozljede, može izazvati zdravstvene probleme ili smrt. Fizičko nasilje često je kombiniran s drugim oblicima zlostavljanja i služi kao alat za postavljanje kontrole nad žrtvom i zastrašivanje žrtve. Studija koju su proveli R. E. Dobash i R. P. Dobash pokazala je da fizičko nasilje služi muškarcima kao sredstvo za održavanje kontrole nad ženama (Dobash & Dobash, 1979).

S druge strane psihološko nasilje nije toliko vidljivo nasilje, odnosno ne možemo odmah prepoznati na žrtvi da trpi psihološko nasilje. Psihološko nasilje obuhvaća sva ponašanja koja kod žrtve uzrokuju stres, strah, emocionalnu bol i nasilnik to postiže kroz prijetnje, zastrašivanje, poniženje, izolaciju žene od vlastite obitelji i prijatelja te kontroliranjem ženinih svakodnevnih aktivnosti. Takvo nasilje često je suptilno i prepoznaje se tek nakon što je učinjena značajna šteta. Psihološko maltretiranje uključuje i manipulaciju, kontrolu, verbalno zlostavljanje uvredama, ružnim riječima što rezultira dugotrajnim emocionalnim i psihološkim posljedicama. Lenore E. Walker govori kako psihološko nasilje može biti jednako štetno kao i fizičko nasilje jer "često ostavlja nevidljive ožiljke koji duboko utječu na mentalno zdravlje žrtve" (Walker, 1979:33).

Treća vrsta nasilja jest seksualno nasilje koje uključuje bilo kakav prisilan seksualni čin ili pokušaj seksualnog čina, osim toga i na verbalnoj razini neželjene seksualne komentare, djela koja ciljaju na seksualnost osobe bez njezinog pristanka. Takav oblik nasilja uključuje silovanje, seksualno uznemiravanje i čak prisilan brak. Seksualno nasilje djeluje često u kombinaciji i sa fizičkim i psihološkim nasiljem te može za rezultat imati ozbiljne fizičke, emocionalne i psihološke posljedice. Prema podacima iz 2004. godine Amnesty Internationala "svaka treća žena u svijetu doživi neki oblik seksualnog nasilja tokom svog života, što ukazuje na raširenost i ozbiljnost ovog problema". Prema podacima Europskog instituta za ravnopravnost spolova u Hrvatskoj se stopa silovanja kroz godine povećala, podaci iz 2015. godine prikazuju stopu silovanja koja je iznosila 6,1% slučajaja na 100 000 stanovnika. Hrvatsku je zadesio i ogroman skok u broju femicida, te je u 2023. godini zabilježeno 13 slučajeva femicida u prvih šest mjeseci 2023. godine dok je u cijeloj prethodnoj 2022. godini bilo 13 femicida. U razdoblju od 2016. do 2021. godine, ubijene su 92 žene, od kojih su 52 ubijene od strane bliskih osoba (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2023). Posebno je alarmantno da većina ovih ubojstava dolazi od strane osoba koje su bile u bliskom odnosu s žrtvama, što dodatno otežava prevenciju i zaštitu. Statistike pokazuju da se broj femicida povećava, unatoč naporima vlasti da kroz zakonodavne promjene i edukacije smanje stopu ovih nasilnih zločina. Seksualno nasilje se ubraja u najmanje prijavljivano nasilje, na jedno prijavljeno silovanje dolazi čak 15 do 20 neprijavljenih silovanja dok za usporedbu na jedno prijavljeno obiteljsko nasilje dolazi 10 neprijavljenih obiteljskih nasilja (sigurnomjesto.hr). Žrtve silovanja najčešće su žene mlađe dobi između 19 i 30 godina, te maloljetne osobe. Bell Hooks tvrdi kako je "feminizam pokret za okončanje seksizma, seksističke eksploatacije i opresije" (Hooks, 2000:12) može li se to u potpunosti tvrditi, ne bih se složila, jer u današnjem vremenu kada je feminizam nikad jači u svijetu nikad više žrtava seksualnog nasilja.

Kao posljednji oblik nasilja smatra se ekonomsko nasilje koje uključuje kontrolu nad financijskim sredstvima, uskraćivanje pristupa novcu i drugim osnovnim potrebama te sprječavanje žena da rade i zarađuju vlastiti novac. Ekonomsko nasilje svakako je najmanje vidljivo nasilje no to ne znači da nema ozbiljne dugoročne posljedice po žrtvu i njen financijski status odnosno na njezinu financijsku stabilnost i neovisnost. Ekonomskom nasilju često prethodi ili ga prati drugi oblici nasilja, a može rezultirati potpunom ekonomskom ovisnošću žrtve o počinitelju. Prema izvješću UN Women "ekonomsko nasilje se koristi kao sredstvo za kontrolu i dominaciju, često sprječavajući žene da napuste nasilne odnose zbog financijske ovisnosti" (UN Women, 2020:18).

Nasilje nad ženama je vrlo kompleksan problem koji uključuje različite oblike zlostavljanja te svaki od oblika snosi posljedice po žrtvu. Fizičko, psihološko, seksualno i ekonomsko nasilje usko su povezana nasilja koja se mogu zajedno pojavljivati te stvaraju ciklus nasilja iz kojeg je teško izaći. Razumijevanje definicija i vrsta nasilja doprinosi prepoznavanju nasilja i detektira nasilje u ranim fazama, ono je ključno za bolji razvitak učinkovitih strategija prevencije nasilja i intervencije u nasilje. Izvješća pokazuju da su institucije često neuspješne u adekvatnoj zaštiti žena. Prema izvještaju GREVIO-a (Grupe stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja), mnogi slučajevi femicida mogli su biti spriječeni boljim korištenjem dostupnih zakonskih mjera zaštite (GREVIO izvještaj o Hrvatskoj, 2022). Hrvatska vlada je 2024. godine donijela zakon koji prepoznaje femicid kao zasebno kazneno djelo, sa minimalnom kaznom zatvora od 10 godina, ovaj korak je važan napredak u borbi protiv nasilja nad ženama no i dalje su potrebne šire društvene promjene kako bi se osigurala učinkovitija zaštita žrtava. Ovaj zakon je rezultat dugogodišnjeg pritiska aktivista i nevladinih organizacija koje rade na sprečavanju nasilja nad ženama. Međutim, mnogi ističu da samo zakonske promjene nisu dovoljne. Potrebno je osigurati bolju provedbu zakona, kao i bolju koordinaciju između institucija koje su uključene u zaštitu žena. Ovi podaci i zakonodavne promjene naglašavaju potrebu za kontinuiranim radom na unapređenju sustava zaštite žena i prevenciji nasilja nad ženama u Hrvatskoj. Ova situacija naglašava potrebu za sustavnim promjenama u pristupu zaštiti žena, uključujući bolje međuinstitucionalne suradnje, učinkovitije provođenje zakona te podršku žrtvama nasilja kroz adekvatno financiranje skloništa i programa pomoći. Kroz prizmu strukturalnog feminizma možemo prepoznati da je nasilje duboko ukorijenjena društvena struktura te raditi na promijeni društvenih struktura kako bismo stvorili i osigurali što sigurnije i pravednije društvo za sve žene svijeta.

4. UZROCI I POSLJEDICE NASILJA NAD ŽENAMA

Nasilje nad ženama je jedan od najperzistentnijih oblika kršenja ljudskih prava u današnjem svijetu. Nasilje nad ženama nije ograničeno samo na neke određene kulture, religije ili skupine već je ono prisutno u svim dijelovima svijeta, religijama, kulturama i među svim društvenim slojevima u kojima se žene nalaze. I kroz samu povijest žene su bile izložene različitim oblicima nasilja tako da nasilje nad ženama nije trenutni gorući problem, nego je to problem još od davnina. Analizirajući uzroke i posljedice nasilja nad ženama postaje jasno da je riječ o

problemu koji zahtijeva multidisciplinarni pristup kako bi se nasilje moglo učinkovito suzbiti i na kraju eliminirati, osim toga bitno je i pružanje adekvatni pomoći i podrške žrtvama nasilja.

Feministički pristupi pružaju ključne uvide u uzroke ovog nasilja, svaki s vlastitim naglascima i metodama analize. Tri prominentna feministička pristupa koji nude različite perspektive na uzroke nasilja nad ženama su strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija performativnosti roda Judith Butler.

4.1. Strukturalni Feminizam: patrijarhalne strukture kao uzrok nasilja

Strukturalni feminizam fokusira se na način na koji patrijarhalne društvene strukture i institucionalne prakse doprinose nasilju nad ženama. Ovaj pristup naglašava da nasilje nad ženama nije samo rezultat individualnih ponašanja, već duboko ukorijenjenih rodni nejednakosti koje su podržane i perpetuirane kroz društvene institucije kao što su pravni sustav, obrazovanje i obitelj. Za strukturalni feminizam temeljni uzrok nasilju nad ženama su patrijarhalni sustavi koji su još uvijek na životu. U takvim patrijarhalnim sustavima opće je prihvaćena muška dominacija i kontrola nad ženama i ne samo da je prihvaćen takav sustav već ga se i ohrabruje da je muškarac 'glava' kuće. Rodne norme i stereotipi koji stavljaju muškarce u povlaštenu i favorizirani položaj, a s druge strane žene marginaliziraju doprinosi da se nasilja prihvaća kao sredstvo odražavanje muškosti i muževnosti. Prema studijama koje je provela Organizacija Ujedinjenih naroda mnogi muškarci koji su dio patrijarhalnog sustava smatraju kako oni imaju puno pravo kontrolirati žene i koristiti se različitim oblicima nasilja kako bi zadržali i očvrstali tu kontrolu. Takvi sustavi socijalizacije djeci od ranog djetinjstva usađuju ideju kako su muškarci nadmoćni, a žene podložne i malovrijedne što naposljetku u njihovoj odrasloj dobi rezultira nasilnim ponašanjem radi krivih uvjerenja i naučenih normi. Strukturalni feminizam pruža ključne uvide u način na koji društvene norme i zakoni mogu biti neskladni u zaštiti žena. Na primjer, istraživanja su pokazala kako zakoni o nasilju u obitelji mogu biti neadekvatno provedeni ili kako pravosudni sustav često ne uspijeva pružiti odgovarajuću zaštitu žrtvama (Dobash & Dobash, 2004). Možda i glavni uzrok nasilja nad ženama je slab pravni sustav odnosno nedostatak pravne zaštite i provedbe zakona, unatoč tome što mnoge zemlje pa tako i Republika Hrvatska imaju zakone protiv nasilja nad ženama provedba tih istih zakona jest manjkava. Nailazimo na problem nedostatka osjetljivosti policije koje ne reagira na vrijeme, zatim sudova koji su izuzetno spori u rješavanju sporova i ponekad nedjelotvorni i drugih institucija koje se prave slijepe na nasilje, a i ljudi, susjeda koji neće prijaviti nasilje 'jer to nije njihova briga' sve to dovodi do toga da kao društvo nismo spremni na rješavanje

problema nasilja nad ženama. Razne analize su dokazale kako pravni sustavi ne pružaju adekvatnu zaštitu ženama, takva institucionalna neefikasnost rezultira osjećajem nesigurnosti među žrtvama što ih naposljetku često odvraća i od samog prijavljivanja nasilja.

4.2. Intersekcionalnost: višestruki identiteti i oblikovanje iskustava nasilja

Intersekcionalnost, koju je razvila Kimberlé Crenshaw, nudi drugačiji pogled na uzroke nasilja nad ženama kroz analizu višestrukih dimenzija identiteta i opresije. Ovaj pristup naglašava da nasilje nad ženama ne može biti razumljivo samo kroz prizmu rodne nejednakosti već i kroz složene interakcije različitih identitetskih aspekata poput rase, klase, seksualne orijentacije i sposobnosti. Prema intersekcionalnom pristupu, žene iz marginaliziranih zajednica često su posebno ranjive zbog kombinacije različitih oblika opresije. Primjeri uključuju istraživanja koja pokazuju kako žene iz etničkih manjina ili žene s niskim primanjima mogu biti izložene većem riziku od nasilja zbog dodatnih društvenih i ekonomskih faktora (Crenshaw, 1991). Intersekcionalnost omogućuje razumijevanje kako ekonomska nesigurnost i rasna diskriminacija mogu pogoršati izloženost nasilju. Žene postaju ranjivijima na nasilje onda kada su ovisne o partneru, naprimjer ekonomska ovisnost rezultira tome da će žena trpjeti nasilje jer od nasilnika ima ekonomsku korist i time dozvoljava nasilniku da ju povrjeđuje i 'drži u šaci'. Žene ostaju u takvim odnosima jer se boje da će ostati 'bez krova nad glavom', da neće moći dobiti skrbništvo nad djecom jer nemaju dovoljno financijskih resursa za uzdržavanje djece. Istraživanja upravo potvrđuju činjenicu da žene koju su financijski ovisne o svome partneru češće postaju žrtve obiteljskoga nasilja. Ekonomska ovisnost žene "često djeluje kao značajna prepreka ženama koje pokušavaju napustiti zlostavljačke odnose, zarobljavajući ih u začaranom krugu nasilja gdje njihovi ograničeni resursi i nedostatak autonomije pogoršavaju njihovu ranjivost." (Kelly, 1999: 45). Još jedan od uzroka nasilja nad ženama je nedovoljna informiranost i manjak obrazovanja, one žene koje nisu svjesne koja su njihova temeljna ljudska prava ili nemaju pristup informacijama i obrazovanju teško traže pomoć i najčešće ne prijavljuju nasilje (Bograd, 1995). S takvim ženama lako je manipulirati i uvjeravati ih u krive stavove i mišljenja jer nedovoljna edukacija o rodnoj ravnopravnosti dozvoljava nasilniku da svoje ponašanje okrene u smjeru nasilja i opravda to 'kao nešto normalno'. Odsustvo sveobuhvatnog obrazovanja o pitanjima rodne ravnopravnosti stvara vakuum u kojemu će prevladati štetni i iskrivljeni stereotipi te diskriminatorne prakse.

4.3. Teorija performativnosti roda (Judith Butler): normativne ideje i rodne uloge

Judith Butler, u svojoj teoriji performativnosti roda, nudi još jednu perspektivu na uzroke nasilja nad ženama. Prema Butlerinoj teoriji, rodni identiteti nisu prirodni, već su društveno konstruirani i proizvedeni kroz ponavljanje normi i performansi. Nasilje nad ženama, prema ovoj teoriji, može se razumjeti kao rezultat normativnih očekivanja koja oblikuju i discipliniraju rodne identitete. Normativne ideje o "prirodnim" rodnim ulogama često stvaraju pritisak na pojedince da se ponašaju prema određenim očekivanjima, što može pridonijeti nasilju kada se ti normativi ne ispunjavaju. Butlerina teorija omogućuje razumijevanje kako rodne norme mogu oblikovati ponašanje i doprinijeti nasilju, primjerice kroz normativne ideje o muškoj dominaciji i ženskoj submisivnosti (Butler, 1990).

4.4. Koji pristup najbolje zahvaća problem?

Svaki od ovih feminističkih pristupa nudi važne uvide u razumijevanje uzroka nasilja nad ženama, ali nijedan pristup ne nudi potpunu sliku sam za sebe. Strukturalni feminizam pruža uvid u institucionalne uzroke nasilja, intersekcionalnost razmatra kako višestruki identiteti utječu na iskustva nasilja, dok teorija performativnosti roda istražuje kako rodne norme oblikuju ponašanje i doprinosi nasilju. Najkompletnije razumijevanje problema može proizaći iz kombinacije elemenata svih triju pristupa. Intersekcionalni pristup se međutim može smatrati najkompletnijim jer uključuje različite dimenzije identiteta i opresije, pružajući tako sveobuhvatniji okvir za analizu nasilja nad ženama. Ovaj pristup omogućuje bolje razumijevanje specifičnih iskustava žena iz različitih socijalnih i ekonomskih pozadina i može dovesti do učinkovitijih strategija za prevenciju i intervenciju. Razumijevanje kako različiti oblici opresije međusobno djeluju omogućuje razvijanje politika i praksi koje bolje odgovaraju stvarnim potrebama žrtava nasilja, čime se povećava učinkovitost zaštite i smanjuje nasilje. Kombinirajući ove aspekte, intersekcionalnost pruža dublje i sveobuhvatnije razumijevanje nasilja nad ženama, prepoznajući kako različiti oblici opresije i identiteta utječu na iskustva nasilja. Dok drugi pristupi, poput strukturalnog feminizma i teorije performativnosti roda, nude važne uvide u razumijevanje institucionalnih struktura i rodnih normi, intersekcionalnost omogućuje složeniju analizu koja bolje odražava stvarnost i različite izazove s kojima se žene suočavaju. Stoga smatram da je intersekcionalni pristup najprikladniji za razumijevanje i adresiranje problema nasilja nad ženama u njegovoj punoj složenosti.

5. POSLJEDICE NAD ŽENAMA

Nasilje nad ženama ima dalekosežne posljedice koje se manifestiraju na različite načine. Posljedice nasilja nad ženama su višestruke i vrlo duboke te utječu i na fizičko, psihološko i društveno zdravlje žene koje se također preslikava i na širu društvenu zajednicu u obliku straha od nasilja. Tri ključna feministička pristupa - strukturalni feminizam, intersekcionalnost i teorija performativnosti roda Judith Butler - nude različite perspektive na te posljedice, omogućujući sveobuhvatnije razumijevanje i pristup rješavanju problema.

5.1. Strukturalni feminizam: posljedice na institucionalnoj i društvenoj razini

Posljedice nasilja kroz ovaj pristup uključuju neadekvatne zakonske reakcije i nesposobnost institucija da pruže učinkovitu zaštitu žrtvama. Na primjer, nedostatak odgovarajućih zakonskih mjera i slabosti u pravosudnom sustavu često dovode do toga da počinitelji nasilja izbjegnu kaznu, dok žrtve ostaju bez adekvatne zaštite i podrške (Dobash & Dobash, 2004). Na društvenoj razini, nasilje nad ženama kroz strukturalni pristup doprinosi održavanju rodne nejednakosti i društvenih normi koje opravdavaju ili minimiziraju ozbiljnost nasilja. To može rezultirati u normalizaciji nasilja, što stvara okoliš u kojem je teško provesti promjene u normama i politikama koje bi mogle zaštititi žene i promicati rodnu ravnotežu. U obrazovnim institucijama, nasilje nad ženama može dovesti do smanjenja obrazovnih mogućnosti za djevojčice i žene, jer mogu biti prisiljene napustiti školu zbog sigurnosnih razloga ili traume uzrokovane nasiljem.

5.2. Intersekcionalnost: posljedice prema višestrukim identitetima

Žene iz marginaliziranih zajednica često se suočavaju s dodatnim ekonomskim poteškoćama zbog niskih prihoda i ograničenih pristupa obrazovanju i zapošljavanju (Autonomna ženska kuća Zagreb, 2023). Posljedice nasilja za ove žene uključuju pogoršanje njihovog ekonomsko-socijalnog statusa, što može dodatno pogoršati njihovu situaciju i onemogućiti im bijeg iz nasilnog odnosa (B.a.B.e. - Be active, Be emancipated, 2020). Već spomenuti gubitak posla radi smanjene produktivnosti, veliki troškovi radi zdravstvene skrbi ili psihološke pomoći su ekonomske posljedice nasilja. Žrtve nasilja se suočavaju s ekonomskim problemima jer nisu u mogućnosti odlaziti na posao te ga potom izgube i nemaju dovoljnu podršku, najčešće podrška obitelji i prijatelja izostane jer smatraju da nije njihova obaveza 'petljati se u tuđi život'. Tek nakon tragičnih situacija pojavi se svijest u društvu da su nasilje i njegove posljedice strašan i ogroman problem kroz koji žrtve prolaze i da bi društvo trebalo reagirati. Prema analizama ekonomskih troškova nasilja nad ženama, gubici povezani s nasiljem uključuju izravne troškove zdravstvene njege, pravne usluge i socijalne usluge, kao i neizravne troškove povezane

s gubitkom produktivnosti i smanjenjem radne sposobnosti (GREVIO, 2022). Ove posljedice imaju dalekosežan utjecaj na društvo, jer nasilje nad ženama ne samo da narušava živote pojedinaca, već i društvenu koheziju i ekonomski razvoj.

Žene koje doživljavaju nasilje mogu imati ozbiljne zdravstvene probleme, uključujući fizičke povrede, mentalne poremećaje i dugoročne zdravstvene komplikacije (UN Women, 2024). Intersekcionalni pristup također naglašava kako ove zdravstvene posljedice mogu biti pogoršane dodatnim stresorima koji proizlaze iz višestrukih oblika opresije, poput nedostatka pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi. Fizičke posljedice mogu izazvati ozbiljna kritična stanja i dugotrajna su jer može doći do teških ozljeda, trajnog invaliditeta ili nepovratne smrti (Walker, 1979). U fizičke ozljede uključeni su lomovi kostiju, modrice i opekline na koži i druge traume koje mogu zahtijevati liječničku pomoć i dugotrajnu medicinsku njegu (Dobash & Dobash, 2004). Žrtve se teško nose s psihološkim posljedicama, žene koje su proživjele nasilje često pate od problema poput posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP), padaju u depresiju, anksioznost i javljaju im se suicidalne misli. Emocionalne rane mogu potrajati i godinama nakon prestanka nasilja. Psihološko nasilje ženama osim mentalnog zdravlja narušava i samopouzdanje i osjećaj vrijednosti, te se to može odraziti na njihov društveni i ljubavni život te na smanjenje sposobnosti za rad pa tako dolazi i do ekonomske nesigurnosti (Butler, 1990). Uz to, psihološki učinci kod žena koje doživljavaju sindrom zlostavljane žene često uključuju simptome slične posttraumatskom stresnom poremećaju (PTSP), kao što su anksioznost, depresija, flashbackovi, poremećaji spavanja i emocionalna otupljenost. Zbog dugotrajne manipulacije i emocionalne ovisnosti, žrtve često opravdavaju ponašanje zlostavljača i preuzimaju krivnju za nasilje, vjerujući da su same izazvale napade. CESIOva racionalizacija i opravdavanje zlostavljača dodatno komplicira njihov izlazak iz nasilne situacije. Sindrom zlostavljane žene često se koristi u pravnim kontekstima kao obrana kod žena koje su ubile svoje nasilne partnere, argumentirajući da su djelovale u samoobrani zbog dugotrajnog zlostavljanja i prijetnji (Walker, 1979). Walkerova teorija o sindromu zlostavljane žene bila je ključna za razumijevanje dinamike obiteljskog nasilja, razvoj programa podrške žrtvama i pružanje pravne zaštite ženama koje su doživjele dugotrajno nasilje.

5.3. Teorija performativnosti roda (Judith Butler): posljedice na individui i društvu

Posljedice uključuju internalizaciju normi koje opravdavaju nasilje ili prisiljavaju žene da se usklade s patrijarhalnim normama. Ove norme mogu dovesti do unutarnjih sukoba i osjećaja

krivnje kod žrtava, te utjecati na njihov identitet i samopouzdanje. Jedna od socijalnih posljedica s kojima se žene žrtve nasilja suočavaju je socijalna izolacija, što dodatno pogoršava njihovu situaciju. Nasilnici često kontroliraju kretanje svojih žrtava, ograničavajući njihov kontakt s prijateljima i obitelji, što ih čini izoliranima i bez podrške. Ova izolacija može otežati ženama da traže pomoć i podršku, čime se povećava njihova ranjivost i smanjuje mogućnost izlaska iz nasilnog odnosa. Na primjer, u ruralnim područjima Republike Hrvatske, žene često nemaju pristup resursima i podršci koja je dostupna u urbanim centrima, što dodatno otežava njihov bijeg iz nasilnih situacija. Na društvenoj razini, normativni pritisci koji proizlaze iz rodni očekivanja mogu doprinosti održavanju kulture nasilja. Nasilje nad ženama postaje dio normativnog okvira koji ne samo da opravdava već i normalizira nasilje u određenim kontekstima, čime se smanjuje pritisak na promjenu i reformu društvenih normi. Naposljetku kulturalne posljedice, performativnost roda može utjecati na način na koji se nasilje prikazuje i percipira u medijima i društvenim normama ove norme često doprinose perpetuaciji stereotipa i stigmatizaciji žrtava, otežavajući im pristup pravdi i podršci.

Nasilje nad ženama nije samo individualni problem, već ima široke društvene posljedice poput razaranja obitelji što može imati dalekosežne posljedice na članove obitelji, posebno djecu. Djeca koja svjedoče nasilju često pate od emocionalnih i psiholoških problema, što može utjecati na njihov razvoj i obrazovanje. Žene koje doživljavaju nasilje često su prisiljene napustiti svoje domove, što može dovesti do razdvajanja obitelji i gubitka socijalne podrške. Međugeneracijski učinci nasilja nad ženama također su značajni jer mogu utjecati na djecu koja svjedoče nasilju ili su i sama žrtve nasilja i zlostavljanja (World Health Organization, 2024). Djeca koja tokom svog odrastanja borave u nasilnim obiteljima ili proživljavaju nasilje na vlastitoj koži češće razvijaju emocionalne probleme i probleme u ponašanju te su izloženiji da i sami postanu zlostavljači u odrasloj dobi ili žrtve nasilja. Izloženost djece obiteljskom nasilju može dovesti do niza problema poput socijalne izolacije, razvoja nasilnog ponašanja prema vršnjacima, poteškoće s učenjem i koncentracijom, strah (Autonomna ženska kuća Zagreb, 2023). Međugeneracijska dinamika perpetuira ciklus nasilja i otežava iskorjenjivanje nasilja u društvu. Edukacija o rodnoj ravnopravnosti, ekonomska osnaživanja žena, učinkovita pravna zaštita i podrška žrtvama ključni su elementi u borbi protiv ovog problema (Council of Europe, 2011).

6. PREVENCIJA I INTERVENCIJA

Nasilje nad ženama je globalni problem koji zahtjeva hitnu intervenciju jer je u ovome desetljeću zabilježen znatan porast nasilja nad ženama, a i ubojstava. Prevencija i intervencija nasilja nad ženama su ključni kako bi se borilo protiv ovoga problema stoga u nastavku rada slijede strategije za intervenciju i prevenciju nasilja nad ženama. Učinkovite strategije prevencije i intervencije ne samo da pružaju pomoć i zaštitu žrtvama već rade i na korijenima problema kako bi se spriječilo nasilje u budućnosti

6.1. Prevencija nasilja nad ženama

6.1.1. Strukturalni feminizam: reforma institucija i zakonske mjere

Strukturalni feminizam naglašava potrebu za promjenom institucionalnih i zakonskih okvira kako bi se spriječilo nasilje nad ženama. Ključna strategija je reforma zakonodavstva kako bi se stvorili strogi zakoni koji efikasno kažnjavaju počinitelje nasilja. Ovaj pristup također uključuje unapređenje zakonskih mjera zaštite žrtava, poput zabrane pristupa i zaštitnih naloga, kako bi se žrtvama osigurala sigurnost i podrška. Reforma zakona treba uključivati obavezne smjernice za policiju i pravosudni sustav o rodno osjetljivom pristupu i boljem razumijevanju dinamike nasilja u obitelji (Dobash & Dobash, 2004). Vrlo važnu ulogu u sprječavanju nasilja nad ženama ima i sama država, učinkovita pravna zaštita i stroga provedba zakona ključni su za prevenciju nasilja nad ženama. Zakoni protiv nasilja moraju biti jasni, strogi i dosljedno primjenjivani. Policija, sudovi i druge institucije moraju biti educirani i osjetljivi na pitanja rodno uvjetovanog nasilja kako bi pružili adekvatnu zaštitu i podršku žrtvama. Prema izvješću Europske komisije, zemlje koje imaju stroge zakone protiv nasilja nad ženama i učinkovite mehanizme provedbe bilježe niže stope nasilja. U Hrvatskoj, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji pruža pravni okvir za zaštitu žrtava, ali je njegova provedba ključna za stvarnu zaštitu. U Hrvatskoj postoje zakoni i strategije za zaštitu žena od nasilja, ali njihova efikasnost ovisi o provedbi u praksi. Ključno je osigurati da institucije poput policije, pravosuđa i socijalnih službi učinkovito primjenjuju zakonske odredbe kako bi žrtve dobile brzu i adekvatnu zaštitu. Kazneni zakon propisuje kazne za nasilje u obitelji, ali je važno osigurati da počinitelji budu odgovarajuće procesuirani kako bi se spriječilo daljnje nasilje i osigurala pravna pravda žrtvama. Sustav podrške žrtvama, koji uključuje sigurna skloništa, psihološku pomoć i pravne savjete, također je ključan za pružanje potpore ženama u izlasku iz nasilnih situacija i ponovnom uspostavljanju njihove sigurnosti i neovisnosti. Ponekad institucije zakažu svojim

djelovanjem te počinitelj kaznenog djela dobije minimalnu kaznu, primjerice zabranu prilaska na 100 metara. Takav oblik kazne je preblag za počinitelja i kazneni zakon bi se svakako trebao mijenjati jer 100 metara ne predstavlja nikakvu udaljenost da bi se žrtva nasilja mogla osjećati sigurnom. Osim toga kazne za silovanje su u Hrvatskoj izuzetno niske i često prolaze ispod radara stoga dok država ne promijeni svoje zakone i kazne, društvo neće moći promijeniti i obustaviti nasilnike. Prevencija nasilja uključuje edukaciju i obuku stručnjaka koji su u kontaktu sa žrtvama nasilja, poput policajaca, socijalnih radnika i sudaca. Ovi programi trebaju obuhvatiti specifične aspekte nasilja nad ženama, kao što su emocionalna, psihološka i fizička zlostavljanja, te kako prepoznati i reagirati na znakove nasilja. Obuka bi trebala biti usmjerena na razvijanje empatije i razumijevanja za žrtve, kao i na osiguranje da se svi slučajevi nasilja pravilno dokumentiraju i procesuiraju. Da bi se prevencija nasilja bila učinkovita, nužno je povećati resurse dostupne za žrtve, a to uključuje financiranje skloništa za žene koje su preživjele nasilje, pružanje pravne pomoći i podrške, te razvoj programa za ekonomsku neovisnost žrtava. Institucionalni resursi trebali bi biti dostatni i pristupačni, kako bi se žrtvama omogućilo da potraže pomoć i pronađu sigurno okruženje. Primjerice, kampanja "Sigurna kuća" organizacije "B.a.B.e." naglašava važnost skloništa za žrtve obiteljskog nasilja i pružanje podrške ženama u kriznim situacijama. Tijekom godišnje kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama", koja se održava od 25. studenog do 10. prosinca, organiziraju se brojne aktivnosti diljem Hrvatske kako bi se educirala javnost o problemu nasilja nad ženama i potaknule društvene promjene. Dodatno, kampanja "Nisi sama", koju organizira Hrvatska zajednica žena, posvećena je pružanju podrške ženama žrtvama nasilja i poticanju žrtava da potraže pomoć. Udruga "B.a.B.e." provodi kampanju "Spasimo žene" koja se bavi promicanjem prava žena na sigurnost i zaštitu od nasilja. Nacionalna telefonska linija "Hrabri telefon", namijenjena prvenstveno djeci i mladima žrtvama nasilja, također pruža podršku i savjete ženama koje su žrtve nasilja, dodatno doprinoseći borbi protiv ovog društvenog problema u Hrvatskoj. Dostupnost zdravstvenih i socijalnih usluga od ključne je važnosti za prevenciju nasilja i podršku žrtvama pod to se podrazumijevaju razna skloništa odnosno sigurnosne kuće, savjetovališta, zdravstvene ustanove i pravne službe moraju biti dostupne ženama koje traže pomoć. Integrirane usluge koje pružaju medicinsku, psihološku i pravnu podršku mogu pomoći ženama da se oporave od nasilja i izgrade novi život, a na prvom mjestu da pobjegnu iz nasilničinog okruženja. Svjetska zdravstvena organizacija naglašava važnost integriranih usluga za žrtve nasilja, koje uključuju zdravstvenu skrb, psihosocijalnu podršku i pravnu pomoć jer jedno bez drugoga nije u potpunosti djelotvorno za žrtvu koja je pretrpjela nasilje. U

Hrvatskoj, skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, poput onih koje vodi udruga "Ženska pomoć sada", pružaju sveobuhvatnu podršku žrtvama.

Jedan od ključnih faktora prevencije nasilja je ekonomsko osnaživanje žena jer žene koje su financijski neovisne imaju veću mogućnost izbjeći nasilne situacije i potražiti pomoć bez straha da će 'ostati bez krova nad glavom i kruha'. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj navodi kako ekonomski snažne žene češće bježe i izlaze iz nasilnih veza i brakova negoli žene slabijeg financijskog statusa. Postoje programi koji pružaju razne edukacije, obuke i osiguravaju pristup financijskim resursima kojima se omogućava ženama da postanu samostalnije i manje ranjive na nasilje. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj navodi kako ekonomski snažne žene češće bježe i izlaze iz nasilnih veza i brakova negoli žene slabijeg financijskog statusa. Primjer jednog takvog programa je "Žene u poduzetništvu" koji je bio pokrenut u Republici Hrvatskoj kako bi se potaknulo ekonomsko osnaživanje žena kroz podršku malim poduzećima i start-up firmama.

Strukturalni feminizam također uključuje provođenje društvenih kampanja koje podižu svijest o nasilju nad ženama i njegovim posljedicama. Kampanje trebaju educirati javnost o tome što nasilje nad ženama predstavlja, kako ga prepoznati i što učiniti ako se netko suoči s njim. Ove kampanje trebaju biti usmjerene na promjenu društvenih normi koje podržavaju nasilje i promicanje rodne ravnoteže.

6.1.2. Intersekcionalnost: specifični pristupi za različite skupine

Intersekcionalnost ističe važnost razvoja politika koje prepoznaju i adresiraju specifične potrebe različitih skupina žena. To može uključivati stvaranje specijaliziranih programa za žene iz etničkih manjina, migrante, žene s invaliditetom ili žene koje žive u siromaštvu. Politike trebaju biti dizajnirane tako da prepoznaju dodatne izazove i prepreke s kojima se ove žene suočavaju, te nude ciljaniju pomoć i podršku. Prevencija nasilja nad ženama također uključuje obrazovne inicijative koje uzimaju u obzir specifične izazove s kojima se suočavaju različite skupine žena. Kao i u svemu edukacija je temeljni alat za prevenciju nasilja nad ženama odnosno društvo treba educirati i potaknuti na podizanje svijesti o pravima žena, rodnoj ravnopravnosti i kakve su posljedice nasilja. Potrebni su edukativni programi u školama, kampanje javne svijesti i radionice za zajednicu koje mogu pomoći u širenju znanja i poticanju promicanja nenasilne komunikacije i međuljudskih odnosa. Nasilje se u današnjem svijetu odvija i preko interneta te to nazivamo *cyberbullying* gdje su žene češće na meti ružnih komentara i uvreda negoli muškarci. Postavljanje vlastitih slika na društvene mreže može

izazvati lavinu pogrđnih komentara upravo od strane muškaraca, seksualno nasilje se također počelo odvijati na internetu, a sve više svjedočimo i vršnjačkom nasilju na društvenim mrežama gdje mlade djevojčice prolaze kroz pakao što uvreda od strane drugih djevojčica i dječaka. Prema izvješću UN Women, edukacija mladih o rodnoj ravnopravnosti i nenasilju može značajno smanjiti incidenciju nasilja nad ženama u budućnosti. U Hrvatskoj, razne nevladine organizacije, poput Autonomne ženske kuće Zagreb, organiziraju edukativne radionice i kampanje koje doprinose povećanju svijesti o problemu nasilja nad ženama.

6.1.3. Teorija performativnosti roda: promjena normi i kulture

Prevenција nasilja može uključivati obrazovne programe koji dekonstruiraju tradicionalne rodne norme i promiču razumijevanje rodne fluidnosti. Ovi programi trebaju poticati ravnotežu i poštovanje među spolovima te izazivati norme koje opravdavaju nasilje. Medijske kampanje koje se bave rodnim normama mogu igrati ključnu ulogu u prevenciji nasilja. Kampanje koje prikazuju različite modele rodne ravnoteže i dovode u pitanje tradicionalne prikaze roda mogu pomoći u promjeni društvenih normi koje omogućavaju nasilje. Kroz promjene u kulturnom prikazu roda, moguće je oblikovati nove norme i stavove prema nasilju. Pružanje prostora i podrške ženama da izraze svoje rodne identitete i stavove također je važna komponenta prevencije. To uključuje podršku umjetnicima, aktivistima i organizacijama koje istražuju i izražavaju rodne teme kroz svoj rad. Promicanje različitih izraza roda može pomoći u stvaranju društva koje više cijeni i razumije kompleksnost rodnih identiteta i smanjuje nasilje.

6.2. Intervencija u slučajevima nasilja nad ženama

Hitne mjere uključuju brze korake zaštite i sigurnosti za žene koje su izložene opasnosti od nasilja. Policijska pomoć, telefonske linije za hitne slučajeve, skloništa i sigurni prostori omogućuju ženama da brzo pobjegnu iz nasilnih situacija te pronađu utočište. Prema istraživanju Ministarstva unutarnjih poslova Hrvatske, hitne linije za pomoć i sigurna skloništa ključni su elementi u pružanju trenutačne zaštite i podrške žrtvama. Prva linija obrane u zaštiti žena od nasilja je hitna reakcija policije, kada žrtva prijavi nasilje policija treba i mora odmah reagirati kako bi osigurala sigurnost žrtve i njezine djece. Ovo uključuje izdavanje zabrane približavanja počinitelju i uklanjanje počinitelja iz obiteljskog doma. Ključno je osigurati da policijska reakcija bude brza i učinkovita kako bi se spriječilo daljnje nasilje. Nakon policijske intervencije, treba osigurati sigurna skloništa koja su ključna za pružanje anonimnog i sigurnog utočišta ženama i djeci koja bježe od nasilja. Skloništa pružaju osnovne životne uvjete i podršku žrtvama dok se ne pronađe bolje i dugotrajnije rješenje za njihovu situaciju no ograničeni

kapaciteti sigurnosnih skloništa mogu biti potencijalni problem u pružanju pomoći žrtvama nasilja. Nadalje hitne intervencije uključuju i medicinsku podršku žrtvama koje su fizički ozlijeđene, osiguravajući im hitnu medicinsku njegu i dokumentaciju koja može biti važna kao dokaz u kasnijim pravnim postupcima. Psihološka podrška je također ključna, pružajući žrtvama potrebnu podršku za suočavanje s traumatskim iskustvima i procesom oporavka. Žene žrtve nasilja tijekom hitnih intervencija dobivaju sva saznanja o svojim pravima, načinu podnošenja prijave te im se daju informacije o sudskim mjerama zaštite koje su im na raspolaganju. Dugoročna podrška uključuje kontinuirane usluge koje pomažu ženama da se oporave od nasilja i izgrade novi život, to može uključivati psihološku terapiju, pravnu pomoć, obrazovne i radne programe te socijalne usluge. Europska mreža protiv nasilja nad ženama (WAVE) ističe važnost dugoročne podrške i rehabilitacije za žene koje su preživjele nasilje, naglašavajući potrebu za sveobuhvatnim i trajnim pristupom. Primjer dugoročne podrške je program "Sigurna kuća" koji nudi ne samo sklonište, već i sveobuhvatne usluge rehabilitacije i integracije u društvo.

Pravni postupci i zaštitne mjere uključuju izdavanje sudskih naloga za zaštitu, kazneno gonjenje počinitelja i pružanje pravne pomoći žrtvama. Sudski nalozi za zaštitu mogu zabraniti počinitelju približavanje žrtvi ili kontaktiranje s njom, dok kazneni postupci osiguravaju da se počinitelji suoče s pravnim posljedicama svojih djela. Prema podacima pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u Hrvatskoj, sudski nalozi za zaštitu i drugi pravni instrumenti igraju ključnu ulogu u zaštiti žrtava i odvratanju počinitelja.

U smanjenju ponavljanja slučajeva nasilja od pomoći mogu biti i programi za rad s počiniteljima nasilja, ti programi obuhvaćaju terapijske intervencije koje pomažu počiniteljima da prepoznaju i mijenjaju svoje nasilno ponašanje te razvijaju zdravije obrasce komunikacije i rješavanja sukoba. Prema istraživanjima ovakvi programi kojima je srž promjena obrasca ponašanja mogu doprinijeti smanjenju stope ponovljenog nasilja i porastu sigurnosti žrtve. U Republici Hrvatskoj Centar za socijalnu skrb nudi programe rehabilitacije za počinitelje nasilja koji uključuju psihološku terapiju i edukaciju o nenasilnom rješavanju sukoba.

7. PRAVNE I ZAKONSKE MJERE PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA NA PRIMJERU REPUBLIKE HRVATSKE

Na primjeru Republike Hrvatske, ovo poglavlje analizira pravne i zakonske mjere protiv nasilja nad ženama te koji su njihovi učinci i izazovi u provedbi. Već ranije u ovom radu spominju se zakonske regulative i postupci no detaljnije ovo su neki od ključnih za Republiku Hrvatsku, a

to su niz zakona koji se bave nasiljem nad ženama, uključujući Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Kazneni zakon i Zakon o ravnopravnosti spolova. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09, 14/10) jedan je od temelja pravnog okvira za zaštitu žrtava nasilja u obitelji. Ovaj zakon definira različite oblike nasilja u obitelji, uključujući fizičko, psihološko, seksualno i ekonomsko nasilje. Cilj zakona je osigurati hitnu zaštitu žrtvama kroz niz mjera kao što su zabrana približavanja i kontaktiranja žrtve. Dakle sud može izdati nalog koji zabranjuje počinitelju nasilja da se približava ili kontaktira žrtvu. Zatim udaljavanje iz obiteljskog doma, sud može naložiti počinitelju da napusti zajednički dom, čak i ako je vlasnik nekretnine, kako bi se osigurala sigurnost žrtve. Još jedna od mjera je psihosocijalni tretman odnosno da počinitelj nasilja može biti obavezan sudjelovati u programima psihosocijalnog tretmana s ciljem smanjenja nasilničkog ponašanja. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17) kriminalizira različite oblike nasilja nad ženama, uključujući fizičko nasilje, prijetnje, seksualno nasilje i uznemiravanje. Neke od ključnih odredbi uključuju kazneno djelo obiteljskog nasilja gdje počinitelji obiteljskog nasilja suočavaju se s kaznenim sankcijama koje uključuju zatvorske kazne. Potom kazneni zakon silovanja koji propisuje stroge kazne za silovanje, uključujući dugotrajne zatvorske kazne, čime se naglašava težina ovog zločina i potreba za zaštitom žrtava. Jedna od blažih kazni kaznenog zakona jest zabrana uznemiravanja i proganjanja. Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17) osigurava ravnopravnost žena i muškaraca te zabranjuje diskriminaciju na temelju spola. Ovaj zakon postavlja temelje za stvaranje jednakih uvjeta i mogućnosti za žene u svim sferama društva, uključujući promicanje rodne ravnopravnosti gdje zakon nalaže državnim institucijama i organizacijama da promiču rodnu ravnopravnost kroz svoje politike i programe. Zatim zabrana spolne diskriminacije gdje se zakonom zabranjuje bilo kakva diskriminacija na temelju spola, uključujući u radnom okruženju, obrazovanju i javnom životu. Unatoč postojanju ovih zakona, izazovi u provedbi i dalje ostaju. Nedostatak koordinacije među različitim institucijama, nedovoljna edukacija stručnjaka i slab nadzor nad provođenjem zakona često otežavaju učinkovitost pravnih mjera. Prema istraživanju provedenom od strane Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mnoge žene ne prijavljuju nasilje zbog straha od odmazde, nepovjerenja u sustav i nedostatka informacija o svojim pravima.

7.1.Vladini dokumenti: strategije, akcijski planovi, zakoni i smjernice

Vladini dokumenti predstavljaju službene akte i strategije koje oblikuju politike i pravne okvire za rješavanje društvenih problema, uključujući nasilje nad ženama. Ovi dokumenti su ključni

za operacionalizaciju nacionalnih politika i za osiguravanje institucionalnih odgovora na nasilje. U ovom poglavlju analizirat ćemo kako vladini dokumenti tretiraju pitanje nasilja nad ženama, s posebnim naglaskom na to prepoznaju li i adresiraju strukturne uzroke nasilja, te na koji način to čine.

Vladine strategije i akcijski planovi često služe kao sveobuhvatni dokumenti koji postavljaju ciljeve i planiraju aktivnosti za borbu protiv nasilja nad ženama. Primjerice, "Nacionalna strategija za ravnopravnost spolova" može sadržavati posebne odredbe za smanjenje nasilja nad ženama, uključujući mjere za podizanje svijesti, obrazovanje, pružanje podrške žrtvama i poboljšanje pravosudnih odgovora. Jedan od ključnih elemenata ovih strategija je usklađivanje nacionalnih zakonodavstava s međunarodnim standardima, poput onih propisanih u Istanbulske konvenciji. Na primjer, hrvatski "Nacionalni plan za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji 2017.-2022." postavio je konkretne ciljeve za prevenciju nasilja, kao što su edukativne kampanje i uspostava specijaliziranih službi podrške. Međutim, iako takvi dokumenti često uključuju niz korisnih mjera, oni ponekad nedovoljno prepoznaju dublje, strukturne uzroke nasilja, poput rodne nejednakosti, socioekonomskih faktora i kulturnih normi koje perpetuiraju nasilje. U analiziranim strategijama, prepoznavanje strukturnog nasilja ostaje ograničeno. Na primjer, fokus na pojedinačne mjere, poput kaznenih sankcija i zaštitnih mjera, često zanemaruje šire društvene i ekonomske faktore koji pridonose nasilju. Primjer toga može biti nedostatak naglaska na rodnu nejednakost u obrazovnom sustavu ili na tržištu rada, koji su ključni aspekti strukturnog nasilja prema feminističkim teorijama.

Zakonski okvir predstavlja temelj na kojem se temelje sve druge mjere. Zakonodavstvo, poput Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, propisuje kaznene mjere protiv počinitelja, te definira prava i zaštitu žrtava. Primjerice, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19) u Hrvatskoj definira različite vrste nasilja, uključujući fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko nasilje, te predviđa mjere zaštite, kao što su zabrana približavanja i obvezno sudjelovanje počinitelja u programima rehabilitacije. Međutim, iako su zakoni ključni za formalizaciju zaštite žrtava i sankcija za počinitelje, oni često ostaju ograničeni na tretiranje nasilja kao individualnog devijantnog ponašanja, a ne kao manifestacije strukturnih nejednakosti. Na primjer, iako "Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji" prepoznaje različite oblike nasilja, on ne adresira direktno šire društvene uvjete koji doprinose ovim oblicima nasilja, kao što su ekonomska ovisnost žena, patrijarhalne norme ili nejednakosti u pristupu resursima.

Dodatni dokumenti, poput smjernica i naputaka, često se izdaju kako bi se osigurala dosljedna primjena zakona i strategija. Ovi dokumenti mogu sadržavati specifične protokole za različite profesionalne skupine koje rade sa žrtvama nasilja, kao što su policijski službenici, socijalni radnici i zdravstveni radnici. Na primjer, "Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji" u Hrvatskoj jasno propisuje korake koje institucije trebaju poduzeti u slučaju prijave nasilja, uključujući obaveze policije, socijalnih službi i sudova. Iako su smjernice korisne za standardizaciju postupaka, one često ostaju tehnički orijentirane i fokusirane na individualne slučajeve, bez dubljeg razmatranja strukturnih aspekata nasilja. Na primjer, smjernice za policijske službenike mogu detaljno opisati kako provesti intervenciju, ali rijetko uključuju upute za prepoznavanje šireg društvenog konteksta u kojem se nasilje događa, poput ekonomskih nejednakosti ili kulturnih normi koje potiču rodno uvjetovano nasilje.

Vladini dokumenti, uključujući strategije, zakone i smjernice, igraju ključnu ulogu u oblikovanju institucionalnih odgovora na nasilje nad ženama. Međutim, analiza ovih dokumenata otkriva da oni često tretiraju nasilje kao izolirani problem koji zahtijeva kazneno-pravne mjere, bez dovoljnog razmatranja dubljih, strukturnih uzroka. Kako bi se osigurao učinkovitiji pristup borbi protiv nasilja nad ženama, potrebno je u većoj mjeri integrirati uvide iz feminističkih teorija, koji prepoznaju nasilje kao sistemski problem ukorijenjen u rodnim nejednakostima i širim društvenim strukturama.

7.2.Strateški dokumenti nevladinih organizacija

Nevladine organizacije (NVO) često imaju ključnu ulogu u zagovaranju promjena u društvenim politikama i u pružanju podrške žrtvama nasilja nad ženama. Njihovi strateški dokumenti obično odražavaju dublje razumijevanje rodne nejednakosti i drugih strukturnih uzroka nasilja, što se često temelji na feminističkim teorijama i analizi ljudskih prava. U ovom dijelu eseja analizirat ćemo kako NVO-i pristupaju pitanju nasilja nad ženama kroz svoje strateške dokumente, te u kojoj mjeri prepoznaju i adresiraju strukturne aspekte nasilja. Ovo poglavlje istražuje doprinos nevladinih organizacija, uključujući pružanje podrške žrtvama, edukaciju i zagovaranje promjena u zakonodavstvu. Nevladine organizacije kao što su Autonomna ženska kuća Zagreb i Centar za žene žrtve rata ROSA pružaju širok spektar usluga za žrtve nasilja, uključujući sigurne kuće, psihološku podršku, pravnu pomoć i edukaciju. Ove organizacije također igraju ključnu ulogu u podizanju svijesti o problemu nasilja nad ženama kroz medijske kampanje i javne događaje. Njihov rad često nadopunjuje aktivnosti državnih institucija, pružajući specijalizirane usluge koje država možda ne može osigurati. Zajednica također može

igrati važnu ulogu u prevenciji nasilja nad ženama. Edukacija zajednice o problemima nasilja, poticanje nulte tolerancije prema nasilju i pružanje podrške žrtvama mogu značajno smanjiti incidenciju nasilja. Na primjer, programi edukacije u školama o rodnoj ravnopravnosti i nenasilnom rješavanju sukoba mogu pomoći u promjeni stavova i ponašanja mladih generacija.

Izjave misije i vizije često predstavljaju temeljne vrijednosti i dugoročne ciljeve nevladinih organizacija. Primjerice, feminističke organizacije poput Ženske mreže Hrvatske (ŽMH) u svojim izjavama jasno naglašavaju borbu protiv svih oblika rodne diskriminacije i nasilja nad ženama kao ključne prioritete. Njihova vizija često uključuje stvaranje društva u kojem su žene slobodne od svih oblika nasilja i gdje uživaju puna ljudska prava. Na primjer, izjava misije ŽMH naglašava "stvaranje pravednog društva u kojem su žene ravnopravne i slobodne od nasilja, siromaštva i svih oblika diskriminacije" ova izjava jasno pokazuje da organizacija prepoznaje nasilje nad ženama kao strukturni problem, ukorijenjen u širim društvenim nejednakostima, te se zalaže za društvene promjene koje bi eliminirale te nejednakosti.

Strateški planovi NVO-a često sadrže konkretne ciljeve i aktivnosti koje organizacija planira poduzeti u narednim godinama. Ovi planovi mogu uključivati edukativne kampanje, pružanje pravne i psihološke pomoći žrtvama, te zagovaranje zakonodavnih promjena. Na primjer, strategijski planovi organizacija kao što je B.a.B.e. uključuju aktivnosti usmjerene na edukaciju javnosti o rodnoj ravnopravnosti, pružanje podrške ženama koje su preživjele nasilje, te zagovaranje promjena u zakonodavstvu kako bi se bolje zaštitile žene. Jedan od ključnih elemenata u ovim strategijskim planovima je prepoznavanje nasilja nad ženama kao posljedice strukturnih nejednakosti. Primjerice, u strategijskom planu B.a.B.e. za razdoblje 2021.-2024. naglašava se važnost promjene društvenih normi i politika kako bi se adresirale temeljne nejednakosti koje pridonose nasilju nad ženama. Ovaj dokument jasno prepoznaje potrebu za multidisciplinarnim pristupom koji uključuje obrazovanje, pravnu reformu i socioekonomske mjere kako bi se smanjila rodna nejednakost i posljedično nasilje nad ženama. Nevladine organizacije često izrađuju analize problema i izvještaje o stanju ljudskih prava, koji služe kao temelji za zagovaranje promjena i oblikovanje javnih politika. Izvještaji organizacija poput CESI (Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje) često pružaju dubinsku analizu rodno uvjetovanog nasilja, ukazujući na povezanost između ekonomske nesigurnosti, rodnih stereotipa i nasilja. U jednom od svojih izvještaja, CESI navodi da "ekonomska nejednakost i ovisnost žena o muškarcima često doprinosi situaciji u kojoj žene ostaju zarobljene u nasilnim vezama, jer nemaju pristup resursima koji bi im omogućili da napuste nasilnika" (CESI, 2022).

Ovaj izvještaj jasno prepoznaje ekonomske faktore kao ključne u razumijevanju i prevenciji nasilja nad ženama, što je u skladu s feminističkim teorijama koje naglašavaju važnost ekonomskog osnaživanja žena kao sredstvo borbe protiv nasilja. Strateški dokumenti nevladinih organizacija pokazuju dublje razumijevanje i prepoznavanje strukturnih uzroka nasilja nad ženama. Za razliku od vladinih dokumenata, koji često tretiraju nasilje kao individualni problem, nevladine organizacije prepoznaju rodnu nejednakost, ekonomske nepravde i kulturne norme kao ključne čimbenike koji pridonose nasilju. Ovi dokumenti nude sveobuhvatniji i holistički pristup koji uzima u obzir široki spektar društvenih, ekonomskih i kulturnih faktora, te predlažu promjene koje bi mogle dugoročno smanjiti nasilje nad ženama.

7.3. Istanbulska konvencija: konvencija o sprječavanju nasilja nad ženama i djevojčicama

Istanbulska konvencija, formalno poznata kao "Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji", predstavlja ključni međunarodni instrument koji se bavi nasiljem nad ženama. Ova konvencija ima za cilj spriječiti nasilje, zaštititi žrtve i kazneno goniti počinitelje. Istanbulska konvencija usvojena je 2011. godine i stupila na snagu 2014. godine, ova konvencija predstavlja prvi pravno obvezujući instrument u Europi koji se bavi specifično problemom nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja. Hrvatska je ratificirala Istanbulsku konvenciju 2018. godine, čime se obvezala na provođenje njenih odredbi. Unatoč kontroverzama i kritikama u javnosti, ratifikacija konvencije predstavlja značajan korak naprijed u borbi protiv nasilja nad ženama u Hrvatskoj. Ističe se još jedan vrlo važan dokument, a to je Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama usvojena je od strane Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 1993. godine. Iako nije pravno obvezujuća, ova deklaracija ima veliku moralnu težinu i postavlja globalne standarde za borbu protiv nasilja nad ženama. Ove konvencije postavljaju standarde za zaštitu žena od nasilja i obvezuju države na poduzimanje konkretnih mjera za sprečavanje nasilja, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja. Međunarodna suradnja i usvajanje globalnih standarda ključni su za borbu protiv nasilja nad ženama, ovo poglavlje govori o međunarodnim konvencijama, preporukama i primjera dobre prakse iz drugih zemalja. Međunarodne konvencije igraju ključnu ulogu u usmjeravanju nacionalnih politika i zakonodavstva prema zaštiti žena od nasilja. Republika Hrvatska je potpisnica brojnih međunarodnih konvencija koje se bave nasiljem nad ženama, uključujući Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Istanbulsku konvenciju. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) usvojena je od strane Generalne skupštine Ujedinjenih naroda 1979. godine i stupila na snagu 1981. godine. CEDAW je često

opisana kao međunarodni zakon o pravima žena, te pruža sveobuhvatan okvir za eliminaciju diskriminacije protiv žena u svim aspektima života. Prema CEDAW-u, države su obvezne osigurati zaštitu žena od nasilja kroz zakonodavne mjere i osiguranje dostupnosti usluga podrške. Hrvatska je ratificirala CEDAW 1992. godine i redovito podnosi izvješća o napretku u ostvarivanju prava žena.

U ovom dijelu analizirat ćemo kako Istanbulska konvencija tretira problem nasilja nad ženama, s posebnim naglaskom na to kako prepoznaje strukturne uzroke nasilja i u kojoj mjeri integrira uvide iz feminističkih teorija. Konvencija prepoznaje nasilje nad ženama kao oblik diskriminacije i kršenje ljudskih prava, te ga definira kao posljedicu povijesno neravnopravnih odnosa moći između muškaraca i žena. Prepoznavanje povezanosti između rodne nejednakosti i nasilja nad ženama ključno je jer implicira potrebu za strukturnim promjenama u društvu kako bi se nasilje smanjilo. Primjerice, u preambuli Konvencije navodi se da je "priznato da nasilje nad ženama proizlazi iz povijesno nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena, što je dovelo do dominacije muškaraca i diskriminacije žena" (Istanbulska konvencija, 2011). Ova formulacija jasno prepoznaje strukturnu prirodu nasilja nad ženama što je u skladu s feminističkim teorijama koje ukazuju na to da je nasilje nad ženama duboko ukorijenjeno u društvenim strukturama i normama. Jedan od ključnih aspekata Istanbulske konvencije je naglasak na prevenciji nasilja kroz promicanje rodne ravnopravnosti i promjenu društvenih normi. Konvencija poziva na uvođenje obrazovnih programa koji promiču nenasilje i ravnopravnost spolova, te na podizanje svijesti o problemu nasilja nad ženama. Članak 12. Konvencije naglašava potrebu za promjenom stavova, rodnih stereotipa i društvenih normi koje perpetuiraju nasilje "stranke će poduzeti potrebne mjere za promicanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i drugih praksi koje su utemeljene na ideji o inferiornosti žena ili na stereotipnim ulogama za žene i muškarce" (Istanbulska konvencija, 2011). Konvencija također sadrži odredbe koje obvezuju države na pružanje sveobuhvatne zaštite žrtvama nasilja i na osiguranje učinkovitog kaznenog gonjenja počinitelja. Na primjer, članak 50. Konvencije zahtijeva da države osiguraju "pravovremenu i odgovarajuću reakciju nadležnih tijela na sve oblike nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije, osiguravajući da se incidenti istraže bez nepotrebnog odlaganja" (Istanbulska konvencija, 2011). Iako su ove odredbe ključne za osiguranje pravne zaštite žrtava i za sankcioniranje nasilnika, Konvencija ne ostaje na tome. Ona također prepoznaje da sankcioniranje individualnih počinitelja nije dovoljno ako se ne adresiraju širi strukturni problemi zbog toga Konvencija kombinira kaznene mjere s

preventivnim mjerama i mjerama zaštite, stvarajući sveobuhvatan pristup koji uključuje društvene, pravne i kulturne aspekte borbe protiv nasilja nad ženama. Istanbulska konvencija predstavlja sveobuhvatan okvir za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, te prepoznaje nasilje kao strukturni problem koji proizlazi iz povijesne i systemske rodne nejednakosti. Konvencija integrira uvide iz feminističkih teorija, naglašavajući važnost promjene društvenih normi i struktura moći kao ključnih elemenata u sprječavanju nasilja. Ovaj dokument ne samo da pruža pravni okvir za kazneno gonjenje počinitelja i zaštitu žrtava, već i poziva na šire društvene promjene koje bi dugoročno smanjile rodno uvjetovano nasilje.

Analizirajući Vladine dokumente, strateške dokumente nevladinih organizacija i Istanbulske konvencije, možemo uočiti značajne razlike u pristupu problemu nasilja nad ženama. Vladini dokumenti često tretiraju nasilje kao izolirani problem koji zahtijeva pravne sankcije, bez dubljeg razmatranja strukturnih uzroka. S druge strane, nevladine organizacije i Istanbulska konvencija prepoznaju nasilje nad ženama kao systemski problem koji zahtijeva sveobuhvatan pristup, uključujući promjenu društvenih normi, rodne ravnopravnosti i ekonomskih nejednakosti. Kako bi se osigurao učinkovitiji odgovor na nasilje nad ženama, preporučljivo je da vladine strategije više uzimaju u obzir uvide iz feminističkih teorija, koji prepoznaju dublje, strukturne uzroke nasilja, te da se politika usmjeri ne samo na sankcioniranje počinitelja, već i na stvaranje društvenih uvjeta koji sprječavaju nasilje.

8. ZAKLJUČAK

Nasilje nad ženama je globalni problem koji zahtijeva sveobuhvatan i koordiniran pristup kako bi se učinkovito suzbio i spriječio. Analiza ovog fenomena kroz prizmu strukturalnog feminizma omogućuje nam dublje razumijevanje njegovih korijena i sustavnih uzroka. Strukturalni feminizam naglašava kako su rodne neravnopravnosti sustavno ugrađene u sve aspekte društva, uključujući zakonodavne, ekonomske i kulturne sfere. Ove strukture održavaju i podržavaju nasilje nad ženama, čineći ga ne samo individualnim problemom, već i strukturnim. To znači da borba protiv nasilja nad ženama zahtijeva promjene na svim razinama društva, uključujući zakonodavne reforme, ekonomske mjere i promjene u društvenim normama i vrijednostima. Međutim, ovaj pristup često zanemaruje specifične potrebe i iskustva žena koje su izložene višestrukim oblicima diskriminacije.

Intersekcionalnost nadopunjuje strukturalni feminizam prepoznajući kako se različiti oblici opresije isprepliću i kako žene iz marginaliziranih skupina mogu biti posebno ranjive na nasilje.

Ovaj pristup ističe važnost ciljane podrške i intervencija koje uzimaju u obzir specifične identitete i okolnosti svake žene. Intersekcionalnost pruža cjelovitiji uvid u problem nasilja nad ženama jer prepoznaje da ne postoji jedinstveno iskustvo nasilja te zahtijeva prilagodbu politika kako bi se obuhvatili svi aspekti diskriminacije.

Teorija performativnosti roda Judith Butler donosi važnu perspektivu o tome kako se rod konstruira kroz društvene norme i kako te norme mogu perpetuirati nasilje. Butlerin pristup naglašava važnost dekonstrukcije tradicionalnih rodnih uloga i promjene društvenih normi koje omogućuju nasilje nad ženama. Iako ovaj pristup doprinosi razumijevanju dubljih kulturnih uzroka nasilja, njegova primjena u konkretnim politikama i intervencijama može biti izazovna.

Unatoč napretku postignutom kroz međunarodne konvencije poput CEDAW-a i Istanbulske konvencije, i dalje postoje značajni izazovi u provedbi zakona i osiguranju zaštite žrtava. U Hrvatskoj, zakonodavni okvir pruža solidne temelje za borbu protiv nasilja nad ženama, no provedba tih zakona i dalje nailazi na prepreke kao što su nedovoljna edukacija stručnjaka i nedostatak koordinacije među institucijama. Uzroci nasilja nad ženama su višestruki i uključuju ekonomske ovisnosti, društvene norme koje toleriraju nasilje. Posljedice nasilja su duboke i dugotrajne, uključujući fizičke, psihološke i ekonomske štete koje pogađaju ne samo žrtve već i njihove obitelji i društvo u cjelini. Prevencija nasilja zahtijeva multidisciplinarni pristup koji uključuje edukaciju, pravnu zaštitu, ekonomsku podršku i promicanje rodne ravnopravnosti. Primjeri dobre prakse iz drugih zemalja, poput specijaliziranih sudova za nasilje nad ženama u Španjolskoj mogu poslužiti kao inspiracija za daljnje unapređenje mjera u Hrvatskoj.

Na temelju analize tri pristupa, može se zaključiti da je intersekcionalni pristup najcjelovitiji okvir za razumijevanje i suzbijanje nasilja nad ženama. Intersekcionalnost ne samo da prepoznaje strukturne i kulturne aspekte nasilja, već i osigurava da se uvažavaju različiti identiteti i iskustva žena. Ovaj pristup najbolje obuhvaća složenost problema i pruža smjernice za razvoj politika koje su inkluzivne i prilagođene specifičnim potrebama svih žena, osobito onih iz marginaliziranih skupina. Stoga, za učinkovitu borbu protiv nasilja nad ženama, potrebno je integrirati elemente svih triju pristupa, ali s posebnim naglaskom na intersekcionalnost. Samo kroz prepoznavanje i adresiranje različitih oblika opresije te prilagođavanjem institucionalnih praksi i društvenih normi možemo stvoriti dugoročne promjene koje će osigurati sigurnost i ravnopravnost za sve žene.

Zaključno, borba protiv nasilja nad ženama zahtijeva trajnu posvećenost svih dijelova društva. Potrebno je kontinuirano unapređivati zakonodavni okvir, osigurati adekvatnu edukaciju

stručnjaka i javnosti, te pružiti sveobuhvatnu podršku žrtvama. Samo kroz zajednički i koordinirani napor možemo postići značajan napredak i osigurati sigurno i pravedno društvo za sve žene. Međunarodna suradnja i razmjena najboljih praksi ključni su za postizanje ovog cilja. Kroz prizmu strukturalnog feminizma, postaje jasno da je borba protiv nasilja nad ženama usko povezana s borbom za ravnopravnost spolova i društvenu pravdu te da je ključna za stvaranje društva u kojem su svi njegovi članovi ravnopravni i zaštićeni od nasilja i diskriminacije.

9. LITERATURA

Amnesty International (2024) *Amnesty International Report 2023/24: The State of the World's Human Rights*. <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2024/03/amnesty-international-report-2023-24/> (pristupljeno 5.7.2024)

Autonomna ženska kuća Zagreb (2023) *Programi podrške ženama žrtvama nasilja* https://azkz.hr/wp-content/uploads/2024/03/Kratki_godisnji_izvjestaj_2023.pdf (pristupljeno 2.9.2024.)

B.a.B.e. - Be active, Be emancipated. (2020). *Strategijski plan 2021.-2024.* Zagreb: B.a.B.e. <https://babe.hr/wp-content/uploads/2023/01/Strateski-plan-2021.-2024..pdf> (pristupljeno 20. kolovoza 2024.)

Bograd, Michelle (1995) Strengthening Domestic Violence Theory: A Critical Review of the Literature. *Journal of Social Work Education* 31(2): 283-297.

Butler, Judith (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Centar za žene žrtve rata ROSA (2022) *Izješće o stanju nasilja nad ženama u Hrvatskoj* <https://www.czzr.hr/godisnji-izvijestaji.php> (pristupljeno 15.7.2024.)

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje. (2022) *Izještaj o stanju ljudskih prava žena u Hrvatskoj* <https://cesi.hr/izvjestaji> (pristupljeno 20.8.2024.)

Cohen, Cathy J. (1999) *The Boundaries of Blackness: AIDS and the Breakdown of Black Politics*. Chicago: University of Chicago Press.

Collins, Patricia Hill (2015) Intersectionality's Definitional Dilemmas. *Annual Review of Sociology* 41, 1-20.

Connell, Raewyn (2005) *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

Council of Europe (2011) *Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)* <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention> (pristupljeno 10.7.2024.)

Crenshaw, Kimberle (1991) Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43, br. 6 (1991): 1241-1299.

Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (2004) Women's violence to men in intimate relationships: Working on a puzzle. *The British Journal of Criminology* 44(3): 324-349.

Dobash, R. E., i R. P. Dobash (1979) *Violence Against Wives: A Case Against the Patriarchy*. New York: Free Press.

Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) "Gender Equality Index 2023" <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/country> (pristupljeno 1.7.2024)

Fraser, Nancy (2009) Feminism, Capitalism, and the Cunning of History. *New Left Review* 56, 97-117.

GREVIO *Baseline Evaluation Report on Legislative and Other Measures Giving Effect to the Provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)* <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio-reports> (pristupljeno 10.7.2024.)

GREVIO (2022). *Initial Report on Croatia*. Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja <https://www.coe.int/en/web/grevio/croatia> (pristupljeno 10.8.2024.)

Hlavka, Heather R. (2014) Normalizing Sexual Violence: Young Women Account for Harassment and Abuse. *Gender & Society* 28 (3): 337-358.

Hooks, Bell (2000) *Feminist Theory: From Margin to Center*. London: Pluto Press

Istanbulska konvencija (2011) *Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Strasbourg: Vijeće Europe. <https://rm.coe.int/1680462470> (pristupljeno 2.9.2024.)

Kelly, Liz (1987) *Violence Against Women: Current Theory and Practice*. London: Routledge.

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2023) *Statistički pregledi obiteljskog nasilja*. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/3/Statisticki_pregled_2023_.pdf (pristupljeno 2.9.2024.)

Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja (2023) *Godišnje izvješće*. https://pzs.hr/wp-content/uploads/2024/01/Godisnji-izvjestaj_2023_UPZS_final_compressed.pdf (pristupljeno 2.9.2024.)

Republika Hrvatska. (2020). *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2020. do 2024*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.

Scott, Joan Wallach (1999) *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press.

UN Women "Economic Violence: A Form of Gender-Based Violence" <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence> (pristupljeno 16.7.2024).

United Nations (1979) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (CEDAW) <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/> (pristupljeno 10.7.2024.)

Walby, Sylvia (1990) *Theorizing Patriarchy*. Oxford: Basil Blackwell.

Walker, Lenore E (1979) *The Battered Woman Syndrome*. New York: Harper & Row.

World Health Organization (WHO) "Violence against Women: Intimate Partner and Sexual Violence against Women." <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (pristupljeno 8.7.2024.)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. Narodne novine, br. 70/17, 126/19 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_126_2531.html (pristupljeno 20.8.2024.)

Ženska mreža Hrvatske Misija i vizija <http://zenskamreza.hr/> (pristupljeno 20.8.2024.)